

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET FOLYÓIRATA

CXXXVIII. évfolyam • 2003. március

ALAPÍTVÁ

1862-BEN

WOOD TECH 2003. szeptember 10-13.

Ez évben is megrendezésre kerül Sopronban a LIGNO NOVUM - WOOD TECH hagyományos szakvásár és konferencia, melyre várjuk a kiállítókat és látogatókat. Az Erdészeti Lapok hasábjain az erdész kiállítókhöz, résztvevőkhöz szólunk.

A faiparosok és erdészek közös soproni megjelenését a város új vezetése továbbra is támogatja és a sikeres rendezvényt a továbbiakban is Sopronban kívánja tartani. A szakvásár, a rendezvények és a konferencia új tartalommal egészül ki. A WOOD TECH szakvásár a természetvédelem, a vadgazdálkodás és a fahasznosítás területeivel bővül. A konferencia a társadalmi vita javaslatai által módosított Nemzeti Erdőstratégiával ismerteti meg a hallgatóságot.

Várjuk a faipari és erdészeti kiállítókat. A hagyományosan kiállító erdészeti gépforgalmazókat, az erdészethez kötődő egyéb termékekkel kereskedő kiállítókat. A fából készült termékek; fajtékók, fabútorok, faházak, fa játszótéri berendezések, fonott áruk gyártóit és forgalmazóit. A szaporítóanyagokkal foglalkozó vállalkozókat, magán erdőgazdálkodókat. A fa dísz tárgyakat, csontfaragványokat, kerámiákat, erdészeti és vadászati ruhákat gyártókat és forgalmazókat. Az erdei melléktermékekkel foglalkozó faszén, méz, gyógynövény, gomba és más termékek forgalmazóit. A vadászat, vadfeldolgozás, vadász, bel- és külföldi ökoturizmussal foglalkozókat. A terepjáró gépkocsikat forgalmazókat. Az informatika, a kommunikáció, különböző kiadványok, könyvek készítőit és minden vállalkozást, mely fontosnak tartja az erdészettel kapcsolatos vállalkozásának kiteljesítését.

Javasoljuk, hogy szállásfoglalásaikat időben tegyék meg.

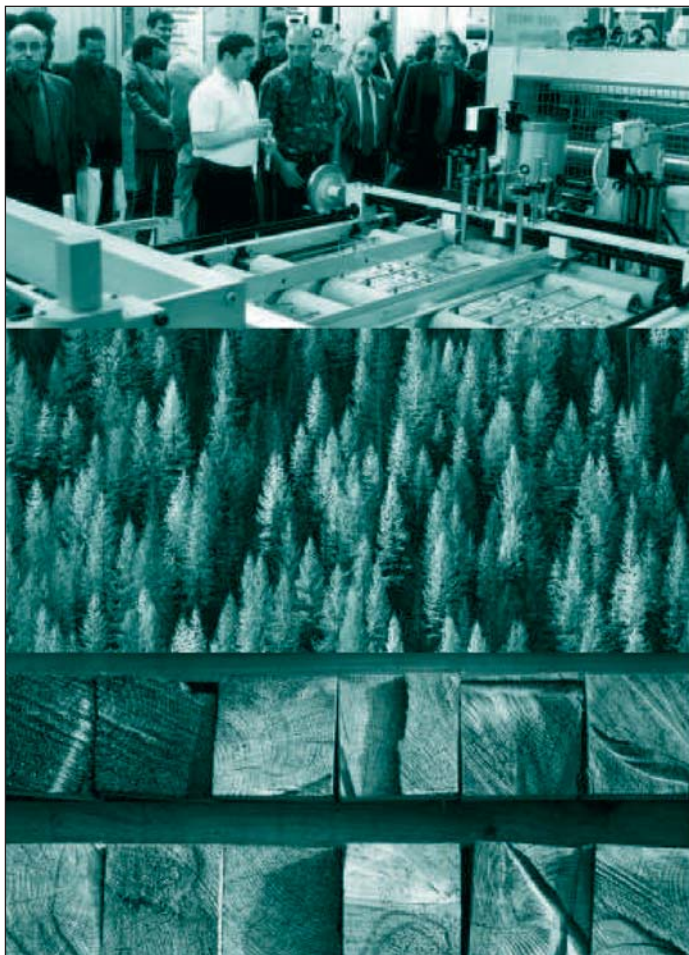
Kérjük az Országos Erdészeti Egyesület helyi csoportjait és szakosztályait, hogy szervezzenek egynapos csoportos szakmai utat és találkozót a WOOD TECH idejére. Szakmai találkozókra helyet a szakvásár területén biztosítunk, melyhez kedvezményes belépőt intézünk.

Várunk minden kiállítót és látogatót Sopronba.

Program Kft

NYME Erdőmérnöki Kar

Országos Erdészeti Egyesület

Pluszpontok az
erdő-és fagazdálkodásnak

GÉPEK NYERSANYAGOK ALKALMAZÁSOK

A tökéletes, aktuális
áttekintés 40 országból
érkező 1720 kiállító segítségével

LIGNA⁺

HANNOVER 2003. május 26 – 30.
Az erdő-és fagazdálkodás világvására

www.ligna.de

További információ és jegyelővétel: F-H Consult Kft. 1025 Budapest, Csátárka út 41.
Tel.: 325-5330, Fax: 325-5644, E-mail: jbenko@hu.inter.net

A harmadik oldal

Március 21-én tartják világszerte az Erdők világnapját. Nem tudom, hogy az ismert angol rocksztar, Sting számon tartja-e ezt a napot, mindenesetre feleségével már 1989-ben létrehozták a Rainforest alapítványt, azzal a céllal, hogy a maguk eszközeivel próbálják megóvni az esőerdőket. Az alapítvány azóta 18 országra terjesztette ki tevékenységét. Tavaly, április 13-án már a 11. alkalommal rendeztek az ügy érdekében koncertet, akkor a New York-i Carnegie Hallban. A fellépők között volt Sting mellett, Elton John és James Taylor valamint a legendás indiai szitár művész, Ravi Shankar is. Az évente megrendezésre kerülő esemény lehetőséget nyújt azoknak, akik adományokkal szeretnék segíteni az alapítvány tevékenységét. A koncertjegyek ára 150 dollártól 50 ezer dollárig terjedt, de a platina jegyért már akár Stinggel is egy asztalhoz kerülhettek, arról nem is beszélve, hogy bány fát menthetett meg az adományozó.

Hosszas nyomozás után sem tudtam kideríteni, hogy honnan, kitől ered e számunkra nevezetes nap. Mindenesetre örülünk annak, hogy ezen a napon egy kicsit a figyelem középpontjába kerülnek az erdők. Ráadásul nem falopás, horribile dictu erdőirtás okán. Legeltetem szemem a statisztika számsorain, s elégedetten nyugtázom, az utóbbi nyolc-tíz évben egyenletesen növekedett az erdőterület. 1994-ben négyezer, '98-ban nyolcezer, 2001-ben tizenháromezer hektárt borított gyermek-erdő. Az előbbiekről azóta kiderült, hogy lesz-e belőlük fiatalos, az utóbbiakért még szurkolunk. Remélhetően lassanként utolérjük magunkat. A Trianon előtti 26 százalékot. Tegnap még csak 19,4 százalékot mutatott a statisztika. Más számok azt is jelzik, hogy a lehetséges fakitermelést már legalább tíz éve nem éri el a tényleges. Nemcsak az erdő területe, hanem a beltartalma is növekszik. Hogy ez jó-e, arról megoszlanak a vélemények. De nem kell szégyenkezniünk. A gazdálkodóknak sem, pedig ők már jó ideje több urat szolgálnak. A hazai erdészek igazi gazdák, szemben távoli földrészek rablógazdáival, akik egy tál (szilveszteri) lencséért eladják globális kincsünket. Mondhatnánk, a vesztiünkbe rohannak. Egyelőre nincs aki leállítaná a döntő fűrészt. Sting és csapata több mint egy évtizede próbálkozik. Az Erdők világnapján szorítsunk nekik, hogy sikerüljön!

Zétényi Zoltán

Tartalom

Mészáros Károly, Lengyel Attila, Holdampf Gyula:
Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram
Magyarországon I.66

Bartha Pál:
Thüringiai tanulmányút69

ESEMÉNYNAPTÁR 200371

Bartha Dénes, Bölöni János, Ódor Péter,
Standovár Tibor, Szomorad Ferenc, Tímár Gábor:
A magyarországi erdők természetességének
vizsgálata73

Szatyor Miklós: Miért75

Tóth Katalin:
Dél-Afrikában jártam 2.....76

Dudás Béla: A kocsánytalan tölgyesek természetes
felújítása78

Román Péter: Élettérlemélet...79

Pápai Gábor: Bajcsa80

Ghimessy László: Az erdőtüz-kárról81

Pápai Gábor: Magánerdő-gazdálkodási nyílt
szakmai nap Győrben.....83

Bordács Sándor: A természet csodái85

Apatóczy István: Találomra 3.86

Csepányi Péter:A természetes felújítás szabályozási
feltételei.....87

Járasi Lőrinc: Komlóska-Tölgyesbérc
Erdőszövetkezet88

Ráczné dr. Schneider Ildikó: Az Erdészeti Múzeum
2002-es évéről91

Ignác Magdolna: Értékmentés92

Andrési Pál: 2003 A pacsirták védelmének éve93

Leskó Katalin, Szabóky Csaba:
Új károsító az akácon a
gyapottok-bagolylepke96

Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram Magyarországon I. rész

Bevezetés

A magyar erdészeti politika kialakításában és megvalósításában jelenleg két folyamat hat a legnagyobb súllyal. A nemzetközi erdészeti politika és a rendszerváltást követő helyzetben az EU csatlakozás új feltételeihez való alkalmazkodás kényszere, ill. jól felfogott érdekből való önként vállalása.

1992-ben Rio de Janeiroban megrendezett **UNCED** (United Nations Conference on Environment and Development) az erdőpusztulás megállítása érdekében egy jegyzéket fogadott el **AGENDA 21** néven. Ez előírja, hogy az aláíró országok dolgozzák ki az erdő fenntartását és az erdőgazdálkodás tartamosságát biztosító nemzeti akcióprogramjaikat. Az 1990 óta tartó *páneurópai folyamat* (MCPFE) is a nemzeti erdőprogramokat nevesítette a tartamos erdőgazdálkodás megvalósításának erdészeti politikai keretesként. *Magyarország ezen egyezményeket aláírta és ezzel vállalta erdészeti politikájának összehangolását e folyamatokkal.*

Az 1989-es rendszerváltást követő mozgalmas évtized után az új évezred első éveiben és az európai uniós csatlakozás vitájában Magyarországon olyan történelmi helyzet állt elő, amelyben az erdőgazdálkodás és a faipari ágazat megújulást sürget, az erdők szerepének hazai és nemzetközi változása, továbbá a civil szféra megerősödése lehetővé tesz egy társadalmi egyeztetéssel készülő, nemzeti szintű stratégiai és operatív program kidolgozását. Ez az erdők és erdőgazdálkodás szerepét, feladatait, jövőjét határozza meg közép és hosszú távon is. *A Nemzeti Erdőprogram megvalósítása így a magyar erdő- és erdészeti politika egyik elsődleges feladatává vált.*

Az említett nemzetközi és hazai okok tehát együttesen vezettek oda, hogy 2001-ben Magyarországon, elindult az az erdészeti politikai folyamat, melyben az erdő és erdészeti stratégia, ill. program az összes érdekelt fél bevonásával megfogalmazásra kerül.

A Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram fogalma

Mi a Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram?

A *Nemzeti Erdőstratégia* az erdővel kapcsolatos feladatok megoldásának, hosszú távú, alapelveket megfogalmazó, holisztikus megközelítésben készülő nemzeti szintű dokumentuma, mely kiter a következőkre (Nemzeti Erdőprogram Programiroda, 2002):

- Az erdők társadalmi értéke, környezeti, ökológiai, gazdasági szerepe, a többfunkciós erdőgazdálkodás célja és feladatai Magyarországon.

- Tartamos erdőgazdálkodás a riói „Föld-Csúcson” megfogalmazott fenntarthatóság értelmében.

- Az erdő mint környezetkímélő földhasznosítási forma.

- Az állami társadalmi érdekű erdőfenntartás feladatainak meghatározása.

A *Nemzeti Erdőprogram* a Nemzeti Erdőstratégia elvei alapján programszerűen megvalósított, az erdőhöz kapcsolódó munkaterületek célállapotának közelítését jelentő, 10 év futamidejű operatív programok összessége. Fontos jellemzője, hogy nemcsak az erdészeti ágazati irányítás hozza létre, hanem szektorok közötti egyeztetéssel és társadalmi összefogással készül (Nemzeti Erdőprogram Programiroda, 2002).

Azon konfliktusokra és a konfliktusokból eredő problémákra kell választ adnia az erdőprogramnak, melyek jórészt a gazdasági-politikai rendszerváltást követő szerkezeti váltásból eredő új ágazati és ágazat közötti viszonyokra vezethetők vissza, amikor is markánsan elkülönülő érdekek jelentek meg az erdő és a hozzá kapcsolódó haszonvételek és szabályozási kérdésekhez kötődve.

A Nemzeti Erdőprogram célja:

- Az erdőgazdálkodás tartamossága nemzetközi fejlődésével való harmonizáció biztosítása a hazai gyakorlatban az erdővagyon hosszú távú fennmaradása érdekében.

- Politikai keret nyújtása az

erdőgazdálkodás középtávú fejlesztéséhez az erdőt érintő politikai döntések racionalitásának növelésével és érvényességük középtávú biztosításával.

- A megvalósításhoz szükséges speciális eszközök kidolgozásával az erdőtörvényen és a létező erdőhöz kapcsolódó programokon kívül egyéb garanciák biztosítása a kívánt fejlődéshez.

- Az ágazat fejlesztésének beillesztése a nemzetgazdaság egészének és a kapcsolódó ágazatok fejlesztési programjaiba.

- A nyílt párbeszéd lehetőségének megteremtése a társadalom és az erdőgazdálkodás között.

Az erdőprogram folyamatának szervezete és résztvevői

A Nemzeti Erdőprogram első szakértői fázisaiban az erdőt közvetlenül érintő ágazatok (erdőgazdálkodás, faipar, környezetvédelem és természetvédelem, tudományos kutatás, vidékfejlesztés) szakértői vettek részt. Ebben a körben minisztériumok (FVM, KVM), szakhatóságok (ÁESZ, TH), érdekképviselői szervezetek (FAGOSZ, MEGOSZ, OEE), gazdálkodói szervezetek (erdőgazdaságok, integrátorok, magánvállalatok), civil szervezetek (WWF, Palocsa Egy., OEIE), kutatási intézmények (ERTI), oktatási intézmények (NyME) képviselői vettek részt különböző az erdőt érintő érdekek megjelenítőjeként. A program folyamatának főbb jellemzőit az 1. táblázat és az 1. ábra foglalja össze.

A NES-NEP társadalmi vitaanyaga és javaslatai

A Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram szakértői javaslatának 1. kiadása (Fehér könyv) két részre osztható: egy stratégiai hosszútávú részre (Erdőstratégia) és egy operatív középtávú (10 éves futamidővel) részre (Erdőprogram).

Az információs vitaanyag szerkezete:

Bevezető

1. Az erdők sokrétű jelentősége.

2. Nemzeti Erdőstratégia és Nemzeti Erdőprogram – definíció és történet, nemzetközi vonatkozások.

3. Magyarország erdei és erdőgazdálkodásának fő jellemzői.

¹ Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram Programiroda, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Erdővagyon-gazdálkodási Intézet, H-9400 Sopron, Ady u. 5., T: 06/99 518-201, 06/99 518-145, F: 06/99 329-911, Email: NFPHungary@emk.nyme.hu, Web: http://quercus.emk.nyme.hu/NFP_Hungary/

² Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, Erdészeti Hivatal, elnökhelyettes

1. táblázat: A NES-NEP tervezési folyamatának egyes jellemzői

Használt rövidítések: Feladat (F), Időtartam (I), Résztevők (R), Munkamódszer (Mm), Eredmények (E)	
Programfázisok	A programfázisok jellemzői
Szakértői szint 1. fázis	(F) Helyzetfeltárás (I) 2001. június – 2001. december (R) 15 meghívott szakértő (Mm) Szakértői tanulmányok (E) Az erdőgazdálkodás helyzetelemző tanulmánya
Szakértői szint 2. fázis	(F) Javaslatok készítése az operatív programokhoz, 6 szakértői csoportban, 6 találkozóon, ill. a stratégiai célokhoz (I) 2002. január – 2002. július (R) 70 meghívott szakértő (Mm) Munkacsoport-találkozók, közös vita (E) 6 munkacsoport 6 programjavaslata
Szakértői szint 3. fázis	(F) A Fehér könyv összeállítása, össz-szakértői vita alapján (I) 2002 július– 2002. szeptember 11. (R) 90 meghívott szakértő (Mm) Javaslati anyag a programiroda összeállításában, szakértői értékelés, végső össz-szakértői vita (E) A Fehér könyv szakértői javaslata 2002. augusztusban, Fehér könyv kiadása 2002. szeptemberben
Társadalmi vita 1. fázis	(F) A Fehér könyv, mint első szakértői anyag vitája, a társadalom bevonása az erdészeti politika megalkotásába (I) 2002. szeptember – 2003 nyár (R) Mindenki számára nyitott, társadalom és érdekképviselői csoportok (Mm) Társadalmi vitafórumok országos, regionális és helyi szinten a szakértői csoport értékelése mellett (E) A NEP-be integrálandó javaslatok
Szakértői szint 4. fázis	(F) A NES-NEP végső javaslati anyagának kidolgozása (I) 2003. nyár – 2004. január (R) Szerkesztőbizottság (Mm) Bizottsági ülések (E) A NES-NEP végső javaslati anyaga
Társadalmi vita 2. fázis	(F) Parlamenti vita a NES-NEP szakértői javaslatáról (I) 2004 (R) Parlamenti képviselők (Mm) Parlamenti vita (E) Országgyűlési határozat a NES-NEP-ről
Megvalósítási fázis	(F) A NES-NEP folyamatos monitoring melletti megvalósítása (I) 2004-2014 (R) Az egyes programok felelős szervezetei (Mm) – (E) Középtávú programok megvalósulása

4. Nemzeti Erdőstratégia – stratégiai alapelvek.

5. Nemzeti Erdőprogram – operatív programok.

6. A programtervezés megvalósítása, társadalmi vitája .

7. Összefoglaló.

8. Irodalom.

A dokumentum részletes elemzés és további javaslattétel céljából hozzáférhető az FVM Erdészeti Hivatalnál, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdővagyon-gazdálkodási Intézet – NEP Programirodánál¹, ill. letölthető a Program internet oldaláról: http://quercus.emk.nyme.hu/NEP_Hungary/.

A Nemzeti Erdőprogram folyamata a társadalmi vita fázisában tart tehát, mely országos, regionális és helyi szinten egyaránt folyik. A folyamatot leginkább azon szervezetek gerjesztik, amelyek képviselői már a szakértői fázisban is részt vettek, de egyre többen csatlakoznak hozzá felismerve fontosságát. *A Program fővédnöke a Magyar Köztársaság elnöke.*

Az OEE több helyi csoportja rendezett már vitafórumokat, felhívjuk a szakosztályokat, hogy szakosztályi szinten is tegyék ezt meg, ahol a Program stratégiai, ill. programrészeihez várjuk részletes javaslataikat! Ez a program azonban nem

csak szakmai kérdéseket kell, hogy megfogalmazzon, az erdő egészéről szól, ezért közös párbeszédre van szükség a társadalmi csoportosulások és az erdészszakma között. Ezért fontos, hogy a vitafórumokon mindenki részt vehessen és valódi alkotói hangulat alakuljon ki, melyet a párbeszéd jellemez.

Egyidejűleg a parlamenti vita előkészítése is megkezdődött, hiszen politikai érdekérvényesítéssel érhető csak el a Program megvalósítása. A Parlament Mezőgazdasági Bizottságán belül Erdészeti Albizottság alakult, melynek egyik fő feladata e parlamenti vita előkészítése. A folyamat várhatóan országgyűlési határozathozattal zárul, **amely a további kormányzati és társadalmi feladatokat is meghatározza, ill. jogi alapot nyújt megvalósításukhoz.**

A Program reális lehetősége, hogy a szakmai érdekeket megfelelő szinten integrálja és továbbítsa a társadalom és a politikai döntéshozók felé, ami lehetőséget kínál arra, hogy az erdők ügye közügyé válhasson és az erdőgazdálkodás helyzete javuljon. Ehhez az erdészeti ágazat szerkezetváltozását a regionális különbségek figyelembevételével és racionális erdészeti politikai eszközrendszer kidolgozásával kell támogatni.

Ezúttal is felhívjuk a szakmát, az érintetteket, az érdeklődőket, hogy minden szervezet jogosult vitafórumok rendezésére, ill. véleményeiket várjuk az Erdészeti Hivatalnál vagy a NEP Programirodánál. A stratégia vagy programelemek egészét, vagy csak egyes tematikus pontokra vonatkozó részletes, akár teljesen új vélemények megfogalmazása alapvetően hozzájárul az eddigi javaslatok pontosításához, javításához vagy átférmálásához. **A folyamat nyitott minden érdemi vélemény számára és ezekből épül!**

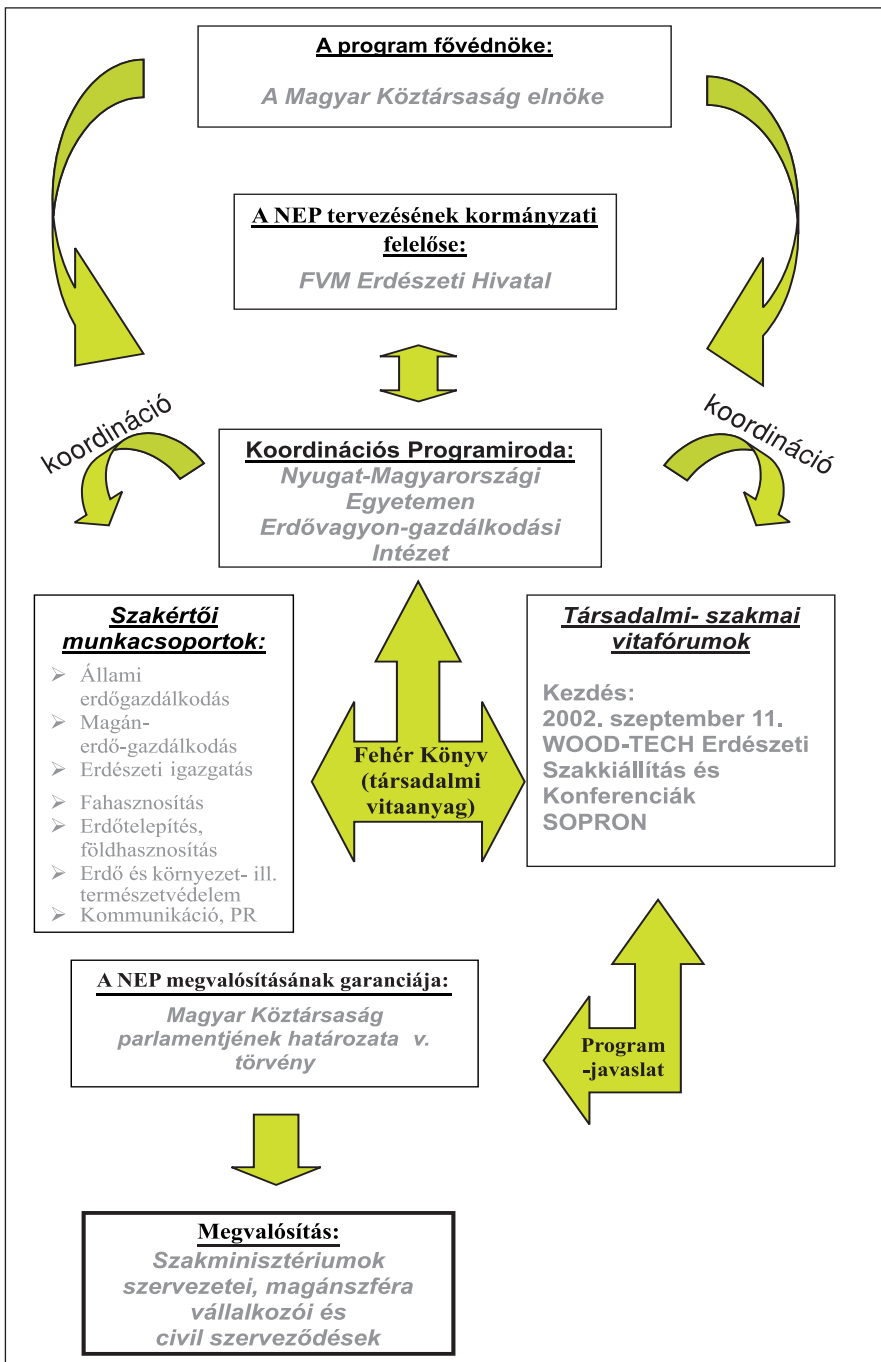
Kérjük, hogy e cél elérése érdekében a programot szakmai véleménynyilvánításukkal támogassák és hatáskörükön belül járuljanak hozzá ahhoz, hogy e vélemények eljussanak a Programirodához.

Összegzés

- A Nemzeti Erdőprogram folyamatának beindulásával a nemzetközi erdészeti politika Magyarországra is érvényes határozatainak és dokumentumainak gyakorlati megvalósítása egy újabb, aktív fázisba lépett.

Az Erdőprogram folyamatát mind hazai, mind pedig nemzetközi tényezők gerjesztik és tartják fenn. Résztevőinek széles köre, biztos társadalmi és szakmai alapot nyújt a programhoz.

Társadalmi egyeztetés

1. ábra. A Nemzeti Erdőprogram szervezési folyamatábrája

A folyamatban a stratégia és operatív programrészek elválnak, de erőteljesen befolyásolják egymást.

Az erdőgazdálkodás ágazati fejlődési pályára állítása és kommunikáció alakul ki a szakmai és egyéb erdő iránt érdeklődő érdekcsoportok között. *Evvel lehetőség nyílik az erdőgazdálkodást érintő belső és külső konfliktusok megelőzésére, ill. a létezők oldására.*

A folyamatban való részvétel és a társadalmi vita eredményeinek irányított felhasználása szükséges ahhoz, hogy a program hatékony és megvalósítható elvárásokat és célokat fogalmazzon meg. A további tervezési folyamatban az érin-

tett egyéb szektorok képviselőinek bevonása szükséges a jelenleg már országos hatáskörrel bíró fejlesztési programokhoz való illeszkedés biztosítása céljából. Ebben a regionalitás elvének alkalmazása alapvető.

- A Nemzeti Erdőprogramnak a Magyar Köztársaság Parlamentje általi elfogadásával és alapos előkészítő munkával a társadalom elkötelezettségét nyilvánítja az erdő ügyében.

- A Nemzeti Erdőprogram folyamata elérheti, hogy az erdők ügyének kérdésére több figyelem összpontosuljon és evvel a társadalom jobb környezettudatának kialakulásához, mint átfogóbb célhoz is hathatósan hozzájárul.

1. A NEP Programiroda által összeállított ún. Fehér könyv jó felosztásban tárgyalja a program induló alapjait.

2. A célok körvonalazása is alapját jelentheti egy jó erdőstratégiának, melynek eléréséhez szükséges eszközrendszer bővíthető, egyértelműsítendő.

3. A magánerdő-gazdálkodás működési feltételeit javítani szükséges. Ki kell terjeszteni a mezőgazdaságban már működő családi gazdálkodási formát az erdőgazdálkodásra is.

4. Meg kell teremteni a jogi alapját és finanszírozási lehetőségeit – a természetes erdőfelújítás analógiájára – a természetes erdőtelepüléssel létrejövő erdővagyon-bővülésnek. (Az erdőterület ugyanis tudatos emberi tevékenységet feltételezve, nem csak úgy gyarapodhat, hogy csemetét ültetünk, sokszor azon az áron is, hogy a majdnem kész erdőt az erdőtelepítés előtt letaroljuk, mert csak így jutunk az erdőtelepítési egységárhoz.)

5. A közcél érdekében az állami erdők jelenlegi területét csorbitatlanul meg kell tartanunk. Az állami erdőknek a társadalom közérzetében betöltött pótolhatatlan szerepe, illetve elhanyagolható jövedelemtermelő képessége miatt az állami erdőgazdálkodás tekintetében meg kell szüntetni a nyereségérdekelt gazdálkodási formát.

6. Az erdőgazdálkodás jelentősége ma már messze túlmutat a szakmai feladatokon, fontosságát növelik a társadalmi-közjóléti, védelmi (elsősorban a biodiverzitás megőrzése) szerepek. A gazdálkodás céljai között kiemelt hangsúlyt kell kapnia a természetközelségnek, az őshonos fafajok telepítésének. Ezen céloknak megfelelő erdőgazdálkodás jelentősen előnyt mind az állami, mind a magánerdők kezelőjének.

Életfa Környezetvédő Szövetség

Idén 2700 hektárnyi területen termelnek ki fát Veszprém megyében, ebből hetven százalék állami, míg harminc százalék magántulajdonú erdő. Úgynevezett természetközeli gazdálkodás összesen 2250 hektáron folyik a megyében. Tarvágást csupán 450 hektáron alkalmaznak az erdőgazdálkodók.

(Metro)

Thüringiai tanulmányút

Résztevők: Bartha Pál, Erdészeti Hivatal, vezető főtanácsos, dr. Péti Miklós, ÁESZ Veszprémi Igazgatóság, igazgató helyettes, Kiss János, ÁESZ Debreceni Igazgatóság, osztályvezető, Keresztes György, HM Budapesti Erdőgazdaság, vezérigazgató helyettes, Répászky Miklós erdőtulajdonos és erdőgazdálkodási integrátor, Mocz András erdőtulajdonos és erdőgazdálkodási integrátor.

A meghívó szerv: Thüringia Mezőgazdasági, Természetvédelmi, és Környezetvédelmi Minisztériuma

A tanulmányút célja: a magánerdőgazdálkodás és a támogatási rend működésének tanulmányozása, különös figyelemmel az EU-harmonizációs igazgatási feladatokra.

A rendszerváltás hatása az erdészeti politikára

A német újraegyesítés után a volt NDK is a polgári demokrácia és a piacgazdaság útjára lépett. Ennek során alkotmányosan helyreállították a tulajdonjogot, majd tulajdonrendezést (reprivatizációt) hajtottak végre. Mivel ez a folyamat az ügy iránt elkötelezett vezetőket igényelt, a magasabb vezetői állásokat az egész erdészeti igazgatásban újra pályáztatták.

A magánerdő-gazdálkodásban a személyes munkavégzésre való képesség hiánya – a helyi társulási formák és az államerdészeti üzemelés lényegéből fakadóan – a tulajdon és használat egységét nem bontotta meg, a gazdálkodói jogok az erdőtulajdonosoknál maradtak.

A gazdasági struktúrában a személyes munkavégzésre való képesség az állam gazdaságsszervező tevékenységének eszközrendszerében vízválasztó. Ahol a személyes munkavégzésre való képesség a struktúrában jelentős, ott a mezőgazdasági családi üzemeket és azok alulról induló önszerveződését – a non-profit elven működő, értékesítő, beszerző, szolgáltató típusú társulásokat – kell támogatni. Ahol a személyes munkavégzésre való képesség nagymértékben hiányzik a struktúrából, ott a működőképességhez erdőgazdálkodási szolgáltatást nyújtó vállalkozókra és egy külső/felső szervezőerőre van szükség. Thüringiában ez a szervezőerő az államerdészet.

Thüringia erdőgazdálkodásának irányítása

Thüringia erdőgazdálkodása nagymértékben különbözik a magyarországi viszonyoktól, ugyanis az igazgatási és gazdálkodási rendszer szervesen összefonódik. Úgy tűnik, hogy ez itt nem okoz összeférhetetlenséget.

Az ágazatirányítás jelenleg háromszintű:

- Thüringia Mezőgazdasági, Természetvédelmi és Környezetvédelmi Minisztériuma,

- Tartományi Erdészeti Igazgatóságok,
- Az erdészetek.

A közeljövőben ezt a háromszintes szervezeti felépítést kétszintessé fogják átalakítani.

Thüringiában 11 000 hektáros átlagos területtel 46 erdészet található. Az erdészetek feladatai:

- hatósági,
- erdőkezelői,
- szervező-szolgáltatói.

A hatósági feladat hasonlít az ÁESZ erdőfelügyeleti munkájához.

Kezelői feladata az állami tulajdonú erdőterületekre korlátozódik, ahol mint erdőgazdálkodó tevékenykedik.

Szolgáltatást a nem állami tulajdonú erdőterületeken nyújt abban az esetben, ha a tulajdonos ezzel az erdészetet megbízza. Szervező-szolgáltató tevékenységét a támogatási rendszer adminisztrációjának tökéletesebbé tétele, valamint a nem állami területek erdőgazdálkodásának demokratikus módon való kézben tartása céljából is végzi.

Magánerdő-gazdálkodás

Egyéni gazdálkodás keretében a tulajdonos vagy a család maga gazdálkodik. Családon belül – az osztatlan közös tulajdonból következően – egy fő képviselőt kell megbízni, ami csak 100 %-os egyetértés mellett lehetséges. A társult erdőgazdálkodók átlagos üzemi területe csupán 50-60 ha, de a folyamatos erdőborítású üzemmód általában már ezen a kis üzemi területen is rendszeres jövedelmet biztosít. A magán-erdő-tulajdonosok mintegy 80 százaléka az államerdészettel együttműködve kezeli erdejét, a többi erdőterületen a tulajdonos saját maga gazdálkodik, illetve az erdőterület rendezetlenségű minőségű.

Állami tulajdonú erdők kezelése

Az állami tulajdonú területeken az erdészetek gazdálkodnak, itt külön hatósági feladatokat nem látnak el. Alapvető elvárás a jövedelmezőség.

Mivel a természetvédelmi korlátozásokat az állam nem kompenzálja, arra törekednek, hogy a természetvédelem alatt álló erdők állami vagy önkormányzati tulajdonban legyenek.

Közösségi tulajdonú erdők kezelése

Ide tartoznak az önkormányzati, egyházközségi erdők, valamint az egyéb szervezetek erdei. Az önkormányzati erdőket az erdőtörvény kötelezése alapján – a többszűrés elve szerint – közösen kell kezelni. A kezelő – megbízás alapján – többnyire az államerdészet. E területeken a szakirányítást 27 euro/ha évi térítés mellett végzik.

Tulajdon-, birtok- és használati viszonyok

Állami tulajdon	42%
Magántulajdon	34%
Közösségi tulajdon	16%
Treuhandwald	8%

A tulajdonrendezés Thüringiában sem problémamentes, mivel a kollektivizálás után a földnyilvántartásokban már nem vezették tovább az örökösöket. Az erdész legjobb tudása szerint mindenkinek megmutatja a tulajdonát, amit az érdekeltek vagy elfogadnak, vagy nem.

Öröklés következtében Thüringiában is kialakult az osztatlan közös tulajdon és a tulajdonostársak fellelése gyakran igen nehéz. Ez az erdő igénybevételénél jelent nagy problémát, mivel ehhez minden tulajdonostárs egyetértése szükséges.

Az erdőbirtok adásvétele nem jelentős. Egy hektár erdő ára 1500 – 3500 euro, de felmehet akár 5000 euróra is. Megélni 300-700 ha erdő jövedelméből lehet.

Társulási formák

Az erdőtulajdonosok községhatáron belül társulnak, amihez 100 %-os konszenzus szükséges. Ha az erdőtulajdonosok nem tudnak megegyezni – és ha a munka az erdő szempontjából elkerülhetetlenül szükséges – az erdészet

gazdálkodik, de az ebből származó jövedelmet/veszteséget elkülönítetten kell kezelnie. A társulás hiánya valójában csak az erdő igénybevitelénél okozhat gondot, mert ehhez az összes tulajdonostárs beelegyezése szükséges.

A társulásoknak két alaptípusa van:

- amikor az erdőtulajdonosok parcellájuk helyét nem ismerik.

- amikor parcellája helyét minden erdőtulajdonos pontosan ismeri.

Fenti társulások, magánszemélyek, valamint az egyházi erdők kezelői – községhatáron túlnyúlóan – jogi személyiséggel bíró **Erdőgazdálkodási Közösséggé** szerveződnek tovább, az alábbi feladatok ellátására: a támogatási kérelmek begyűjtése, tagonként éves terv készítése, anyagigény begyűjtése, közös anyagbeszerzés, az elvégzett munka nyilvántartása erdőtulajdonosonként, beruházások nyilvántartása erdőtulajdonosonként, közös értékesítés, a bevétel tulajdonosonkénti nyilvántartása mellett, adótanácsadás és ügyintézés, szakmai továbbképzés, tanulmányutak szervezése, gyermekek ökológiai szemléletű nevelése, tanösvények létesítése, közreműködés a földhivatali nyilvántartások rendezésében, évente közgyűlés szervezése.

Működési elvek

A Közösség 75 euro/ha befizetésével törzstőkéket hoz létre, melyet tagonként tart nyilván. Kilépéskor a befizetett összeg elvihető.

A Közösségek szervező feladataik elvégzéséhez néhány alkalmazottat tartanak, továbbá a munkavégzéshez néhány közmunkást alkalmaznak.

A Közösség gépparkot tart, ezek vásárlásához a közösség és nem a tagok kapnak támogatást.

A Közösség a tagok és idegenek részére szolgáltatást nyújthat.

Minden tag havonta pénzügyi elszámolást kap.

A gépbeszerzések támogatásának mértéke a gazdálkodói csoportok között – egyes hazai vélekedésektől eltérően – nem azonos mértékű az EU-ban. Mivel a nagy értékű gépeket csak az FBG-k – az erdőgazdálkodási közösségek – képesek hatékonyan alkalmazni, ezért e társulások 40 % támogatásra jogosultak. Ez kétszerese annak, amit a vállalkozók kaphatnak. Ennek alapján viszont Magyarországon sem lenne akadálya az integrátorok kiemelt mértékű géptámogatásának. Az önszerveződésre ez is ösztönzően hat.

Államerdészeti működés

Az erdészet a magán- és közösségi tulajdonú erdők kezelését „logisztikai központ”-ként működve szervezi. A kezelő erdészet kulcsszereplője a főiskolai végzettségű kerületvezető erdész, aki cca. 1000 hektáron irányítja és elvéggezteti a munkát, közben erdészeti hatósági feladatokat is ellát. A pályázatok készítése is az államerdészet segítségével történik.

Az erdészetet a gazdálkodás szakmai koordinálásával, valamint az értékesítés megszervezésével mind az egyéni, mind a társult gazdálkodók megbízhatják. Ennek a mozgatórugója többek között az, hogy az erdészetek – mint a fapiac jelentős résztvevői – a faanyag értékesítése során mintegy 2 % kal magasabb árszintet tudnak elérni. Fontos, hogy az erdészet az értékesítésben csak segít a tulajdonosnak, a szerződést a tulajdonos köti meg.

Az erdőgazdálkodás 10 évre szóló üzemterv alapján folyik és ezt, a hozamok és a jövedelem egyenletességére való törekvés mellett – az erdőtulajdonosok meggyőzésével – éves tervekre bontják.

Az éves tervnek három része van:

- szakmai terv,
- értékesítési terv,
- pénzügyi terv.

A kerületvezető az egész tervet a magántulajdonossal megbeszéli, majd a tulajdonos dönt. Az éves tervet a tulajdonos, a kerületvezető erdész és az erdészvezető írja alá. Ezt követően a kerületvezető erdész az elvégzendő munkákról, illetve az értékesítési lehetőségekről legalább 3 árajánlatot szerez be. A konkrét munkavégzés megszervezése (a kiválasztott vállalkozó értesítése, a munkagépeknek a terepen való irányítása, a kivágandó fák jelölése,

értékesítésnél a szállítás megszervezése) teljes mértékben a kerületvezető erdész feladata. Az erdészet a szakirányítási szolgáltatásért kezelési díjat számol fel. Ennek mértéke 0-3 ha között 0 euro, 3 ha fölött 2 euro/ha-ról indul és a terület növekedésével a fajlagos díj is növekszik.

Abban az esetben, ha az erdőtulajdonos nem az erdészet szakirányítási szolgáltatását veszi igénybe, akkor az általa alkalmazott erdésznek egyeztetni kell a kerületvezető erdészszel. Ebben az esetben a kerületvezető hatósági feladatokat lát el.

A költségeket és bevételeket az erdészettulajdonosként tartja nyilván és az általa közvetített szolgáltatásokért díjat szed.

Erdőgazdálkodási szolgáltatást nyújtó vállalkozói kör

Ezek a vállalkozások tőkeerősek, eszközparkjuk modern. E vállalkozói kör kialakulásában és megerősödésében az igen kedvező banki feltételrendszer volt a meghatározó. A gépvásárlási támogatás részükre csupán 20%, ugyanakkor igen hosszú futamidő mellett 80%-ot bankkölcsönre kaphat a vállalkozó, ha:

- a vállalkozó egészséges,
- a vállalkozás folyamatosan működik,
- van megrendelése,
- a vállalkozás jövedelmező.

Közigazdasági feltételrendszer

Az erdőgazdálkodásból származó jövedelem után az erdőtulajdonos elkülönítetten adózik. A mezőgazdasági és erdőgazdasági tevékenységből származó jövedelem 5000 euro alatt minden erdőtulajdonos részére adómentes.

MEGHÍVÓ

a VI. Országos Erdészettudományi és Fatudományi Fórumra

A Magyar Tudományos Akadémia Erdészeti Bizottsága 2003. május 14-én 10 órai kezdettel rendezi meg a VI. Országos Erdészettudományi és Fatudományi Fórumot Budapest az Akadémia Székházának Dísztermében és Felolvasó termében. (Budapest V. Roosvelt tér 9. I. em.) A Fórum vezér témája: „A FA”, mégpedig: „A fatermesztés, a fakitermelés és a fahasznosítás ökológiai és ökonómiai vonatkozásainak tudományos megalapozása a multifunkcionális, természet- és környezetvédő erdőgazdálkodásban.” Délután 10-12.30 között a Díszteremben plenáris ülésre kerül sor. Délután 14-17 óra között lesznek a szekcióülések: a Díszteremben az erdészettudományi, a Felolvasó teremben a fatudományi szekció ülésre kerül sor, ahol elegendő idő áll rendelkezésre a vitára és a hozzászólásokra is. Az érdeklődőket ezúton is tisztelettel meghívja az:

MTA Erdészeti Bizottsága

A támogatási rendszer célcsoportjai

• A mezőgazdasági struktúra javítása és közösségi feladatok ellátása címen, az erdőművelés, erdőszerkezet-átalakítás, kárelhárítás és az erdészeti útépités támogatása,

• a racionális földhasznosítás érdekében az erdőtelepítések támogatása,

• a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatása címen, a magánerdőgazdálkodásnak és kiemelten a működésképtelen erdők gazdálkodásba vonásának a segítése.

Az erdészeti munkák támogatása EU-s, szövetségi és tartományi finanszírozással történik. EU támogatás megszerzéséhez Brüsszelben jóváhagyott Nemzeti Fejlesztési Tervre és operatív programokra van szükség. A támogatás dokumentálása és a végrehajtás ellenőrzése az erdészeti igazgatás feladata, az EU csak véletlenszerű ellenőrzést folytat. Alapvető szempont, hogy az érdemi ellenőrzés minél alacsonyabb szintre kerüljön. Ennek megfelelően, a kerületvezető erdész feladata a pályázat tulajdonossal való egyeztetése, formába öntése, a munkák irányítása, majd a teljesítések igazolása. A támogatások nyilvántartása a teljes rendszerben elektronikus úton történik. A támogatás legkisebb összege 250 euro. Az ÁFA vissza-igénylésre nem jogosultak az ÁFA-val növelt támogatást kapják.

A támogatási rendszer működésének eljárásrendje

Az erdőtulajdonos támogatási igényével megkeresi az erdészetet. Az erdészetenél a pályázat elkészítésekor tanácsokkal látják el, majd az admi-nisztrációban segítik. Az erdészetenél minden esetben arra törek-szenek, hogy az elvégzendő munkákra a legnagyobb támogatási lehetőséget ajánlják fel. Az erdészet a pályázatot elektronikus úton feldolgozza, majd azt a kifizető helyként működő Tartományi Erdészeti Igazgatósághoz továbbítja, ahol csak a pénzügyi forrás meglétét vizsgálják. Fontos, hogy a támogatási szerződések 1 naptári évre vonatkoznak.

Amennyiben a támogatásnak nincs akadálya, akkor a tulajdonos újra felke-resi az erdészetet és a kerületvezető erdész-szel megbeszéljük a teendőket. A kerületvezető erdész az elvégzendő munkákra a korábban leírtaknak megfelelően árajánlatokat gyűjt be és ezek alapján a tulajdonos eldönti, hogy kivel végezteti a munkát. A szakmai

irányítás teljes egészében a kerületvezető erdészre hárul.

A munka elvégzése után a tulajdonos, a kerületvezető erdész és az erdészvezető a teljesítést a helyszínen megtekinti, a látottakat jegyzőkönyvben rögzítik. Ezt követően az erdészet – a támogatás folyósítása érdekében – elekt-ronikus úton intézkedik a kifizetőhely felé. A pályázónak lehetősége van rész-kifizetésre is, amennyiben az ehhez szükséges részteljesítés igazolva van.

Az ellenőrzés báromszintű:

• az erdészet minden munkáról pon-tosan tájékozott,

• véletlenszerűen a Tartományi Erdészeti Igazgatóság,

• véletlenszerűen az EU (az EU-s ellenőrök helybeli szakemberek, Thüringiában összesen 10 fő).

A pályázat legfontosabb elemei:

- jogszabályi hivatkozás,
- azonosítószám,
- a munka célja, és időtartama,
- melyik pénzügyi előirányzathoz kapcsolódik,
- a pályázott összeg,

• az elvégzett munka értékelésének szempontjai,

• számlák csatolása, illetve a kifizetés igazolása. (A pályázó az adóhatóság felé ezzel igazolja bevételét.),

• nyilatkozat az ÁFA körbe való tar-tozásról.

Thüringiában nagy gondot fordít-tanak az erdőfeltárássra. Jelenleg az útépitést 70 %-ban támogatják.

A hazai gyakorlattól eltérően, az erdősítések támogatásának alapja nem az erdősítés eredményessége, hanem a szakszerűen elvégzett munka. (Az őszi erdősítés és a támogatás folyósítása egy naptári évben nem is lehetséges másképp.) Ennek a támogatási elvnek a hazai bevezetése – figyelemmel a katasztrófa következtében bekövetkezett erdei károk felszámolását segítő EU támogatás lehetőségére – módot adna a kivédhetetlen erdősítési károk (aszály, árvíz, tűz és pajor) kompenzálására.

A hazai támogatási rendből bíányzó támogatási jogcímek:

- piacrajutás,
- fafeldolgozás,
- a fa energetikai felhasználása.

ESEMÉNYNAPTÁR 2003. ÉV

Február

1 Erdész-Faiparos-Vadász-Természetvédő Családi Est és Bál, Sopron

Március

18 EFDSZ Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram társadalmi vitája

21 Erdők világnapja

Április

22-23 FAGOSZ Faipari és Fakereskedelmi konferencia, Siófok

22 Föld napja

22-25 Erdőpedagógiai szeminárium, Szolnok

23-26 Környezeti nevelés az erdőben, Sopron

Május

3 NYME EK Valétálás, Sopron

14 MTA VI. Országos Erdészettudományi és Fatudományi Fórum
OEE Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram vita, Budapest
OEE Újságírók találkozója, Szombathely

Június

5 Környezetvédelmi világnap
Pro Silva gyakorlati alkalmazása, Északi hegyvidék

Július

4-5 OEE Vándorgyűlés, Közgyűlés, Mátrafüred / Gyöngyös

Augusztus

29-31 EFDSZ Országos Erdészeti és Faipari Sportnapok

Szeptember

10-13 NYME Erdőmérnöki Kar tanévnyitó, Sopron

18-20 WOOD TECH, Sopron

Erdésznők VIII. Országos Találkozója, Sarród

Október

3 ERDŐK HETE: „Erdészeti nyílt nap” a Parlamentben, Bp.
Újságíró találkozó

14-15 FAGOSZ Faipari és Fakereskedelmi konferencia, Siófok
Erdészeti és Faipari Dolgozók Szakszervezetének III. Kong-resszusa

November

Tudomány napja, Sopron

December

OEE évzáró rendezvénye

Megjegyzendő, hogy az árvizek által tönkretett feltáróutak helyreállításának elősegítésére támogatási jogcímet kívánnak alapítani.

Figyelmet érdemel, hogy a kisbirtokok számára külön jogszabály biztosít valamilyen speciális támogatást.

Üzemterv és a térképészeti információs rendszer

A tartományban 10 évre szóló üzemterv alapján gazdálkodnak. Az üzemtervi kötelezettség általános, az állami és közösségi erdőterületekre az üzemterveket az erdészetek készítik. A magán-erdő-tulajdonos maga dönt az üzemterv készítéséről, azt magánirodák is végezhetik. Jóváhagyása az erdészeti igazgatás feladata. Bárki készítse is az üzemtervet, azt a tervezőnek, a tulajdonosnak, az erdészetnek és a minisztériumnak kell aláírni. Az üzemterv készítésének költsége kb. 27 euro/ha, ebből 10 euro támogatásból megszerezhető.

Az üzemterv erdőrészlet-leírást, valamint 10 évre szóló pénzügyi tervet tartalmaz. Az erdőállomány jellemzőinek száma töredéke a mienknek, az üzemterv csak a gazdálkodó számára valóban fontos információt tartalmazza. A 10 év alatt elvégzett munkát a hazai gyakorlathoz hasonlóan lehet vezetni, ugyanakkor az állományokban bekövetkezett változások átvezetését – korosbítás, növedékesítés – nem végzik!

Leggyakrabban az alábbi tematikus térképeket használják:

- faállomány,
- termőhely,
- tulajdonviszonyok,
- erdőfeltárás

Állandó erdőborítású üzemmód

Thüringia gyakorlatilag a bükkös klímában található. A 800 mm/év csapadékmennyiségéből adódóan erdőállományai természetes úton könnyen felújulnak. Ez éppúgy érvényes az őshonos lombos állományokra, mint a szigorúan gazdasági célból telepített fenyvesekre. A történelem során az állandó erdőborításos üzemmódot alakították ki, melynek lényege, hogy az erdőből – a záródás kismértékű megbontása mellett – célátmérőre tervezetten vesznek ki fát. Az állandó erdőborítást megtartó üzemmód a magánerdőkben igen jól alkalmazható, mivel ezáltal még viszonylag kis üzem-

méret mellett is rendszeresen szedhető jövedelem. Ez az erdőkezelési-fenntartási mód jól szolgálja a természetvédelem érdekeit is, továbbá a szélöntés veszélyét is jelentősen csökkenti. Kihangsúlyozandó, hogy ez az üzemmód, csak normalizált vadlét-szám mellett gyakorolható.

Az erdőállományok – melyek most inkább luc- és erdeifenyvesek – lassú szerkezetátalakításra kerülnek (bükk és kiséő fajai, tölgyesek). Egy „átszálalás” időtartama kb. 100 év, mely alatt az elegyarányt a lombosok javára 10-15 %-kal kívánják javítani. E lassú átalakítással a jó nyereséget adó fenyvesek gazdasági előnyét sem veszítik el. A felújulás jórészt természetes úton következik be, mesterséges erdősfítésre inkább csak kárfelszámoláskor kerül sor.

A vágásos üzemmódot az erdőtulajdonosok anyagi okokból sem tudnák vállalni, mivel egy hektár mesterséges felújítás költsége mintegy 10.000 euro. (Az élőlomka költsége óránként hozzávetőlegesen 25 euro.) A gyenge termőhelyeken folytatott vágásos üzemmód kizárólagos hazai gyakorlata – az élőlomka árának az EU átlagához történő felzárkóztatása következtében – erdőfenntartásunk jövőbeni finanszírozási válságát igen élesen veti fel. Ugyanakkor a többszörösen túltartott vadlétszám miatt, még a gyertyános-tölgyes és bükkös klímában sincs mód a vágásos üzemmódból való kilépésre.

Vadgazdálkodás és vadászat

Állami területen az erdő kezelője, az erdészeti gyakorolja a vadászati jogot. Magántulajdonú erdőkben a vadászati jog valóban földtulajdonhoz kötött, mivel a minimális vadászterület nagysága mindössze 75 ha. Ezt sok erdőtulajdonos már egyedül is eléri, de ha nem, a törvényben előírt minimális vadászterület önkéntes társulással könnyen elérhető. Ugyanakkor sok erdőtulajdonos a vadászati jogát haszonbérbe adja.

Érdekképviselő

A magán-erdő-tulajdonosoknak két érdekképviselőjük van. Sokan tagjai az erdészeti egyesületnek, de az erdőtulajdonosok hatékony civil érdekképviselővel is rendelkeznek. Az egyetértési joggal felruházott civil érdekképviselő a jelenlegi háromszintű erdészeti igazgatás minden szintjén megvan. Az érdekképviselők megalakulását az állam támogatta és 10 évig a működésüket is fedezte. Ma már a tagdíjaikból tartják fenn magukat.

Kapcsolattartás a társadalommal (PR)

Minden erdészetenél – egy erre rendszeresített állványon, hozzáférhető módon – színvonalas kivitelezésű tájékoztatók állnak az érdeklődők rendelkezésére, a többcélú erdőgazdálkodás, a fafeldolgozás, a természetvédelem, a vadgazdálkodás, a környezetkímélő mezőgazdaság, valamint a régió ismeretetésére. Ezek elkészítésére a minisztérium elkülönítetten biztosít forrást.

(Szerkesztett változat)

Bartha Pál

vezető főtanácsos

Az ifjúság és a természet

Tavaly nyáron Felsőtárkányban „A közcélú erdőgazdálkodás lehetőségei magán-erdőben” tárgyú konferencián több előadás hangzott el. Ezek egyikét dr. Péti Miklós tartotta, aki előadásában a következő javaslattal élt: „Sokat segítene a társadalom és az erdőtulajdonosok erdőtudatának kialakításában, ha elindítanánk egy szerény mozgalmat az iskolákban, melynek során meglátogatnák az osztályok vagy kisebb csoportok tanulóitársaik családjának vagy ismerőseinek erdeit.”

Az ötlet nagyszerű, melynek megvalósítása csak az akaratunkon múlik. A természet bemutatása különösen a legjobban erdősült megyékben oldható meg. Az iskolákon kívül a különböző társadalmi szervezetek is részt vehetnének a megmozdulásban.

A javaslatot alátámasztandó perenyei példát mutatok be. 2002. év tavaszán az iskolai szünet alatt a község társadalmi szervezete, a Híd Egyesület a diákok részére erdőlátogatást szervezett. (A községben nincs iskola.) A fiatalokban maradandó élményt nyújtó kirándulás alatt a természet, a növény- és állatvilág titkait a községben élő kertész és vadász tárták fel.

A példából kiindulva ajánlhatom erdőtulajdonosok mellett a szervezésbe szakemberek bevonását is.

Éljünk ezzel a lehetőséggel, mert csak így módon érhetjük el, hogy a felnövekvő ifjú generáció felnőttként becsülje, óvja érdeinket, környezetünket.

Schalkház Lipót

A magyarországi erdők természetességének vizsgálata

Bevezetés

Miért fontos a természetesség vizsgálata?

Az erdők egyre jobban előtérbe kerülő társadalmi megítélésében hangsúlyos az a kérdés, hogy a jelenlegi erdőállományok milyen mértékben hasonlítanak az adott termőhelyi viszonyok mellett egykor tenyésző érintetlen őserdőkre. Ezt a kérdést úgy is megfogalmazhatnánk, hogy milyen jelenlegi erdeink természetessége. Sajnos azonban ebben az értelemben a jelenkori erdők természetessége erdőtörténeti ismereteink hiányossága miatt nem ítéltető meg pontosan. Ezek az alapkérdések önmagukban értéksemlgesek, azonban ha az emberi bolygatásoktól mentes élővilágot a jelenkor embere által megbecsülendő, a jövő nemzedéke számára megőrzendő, önmagában való értéknek tekintjük, akkor az a további kérdés is felmerül, hogy jelenlegi erdeink

- (1) fajkészlete,
- (2) a fajok gyakoriság viszonyai,
- (3) faállomány-szerkezete,
- (4) anyag- és energiaforgalmi folyamatai,
- (5) termőhelyi körülményei stb.,

mennyit őriztek meg az általunk kívánatos, emberi hatásoktól mentes, természetes viszonyokból, s milyen irányú változásokkal közelíthetők az eredetibb állapotok felé. Az erdőkkel szemben támasztott társadalmi igény szabja meg, hogy azok milyen mértékben töltenek be fatermesztési (gazdálkodási), illetve egyéb társadalmi (természetvédelmi, jóléti stb.) funkciókat. Hazánk utóbbi időben felgyorsult változásai, Nyugat-Európa felé irányuló közeledése (mind gazdasági, mind szemléletbeli kérdésekben) egyre inkább növelik társadalmunkban az erdők természetvédelmi és jóléti funkcióinak igényét. Ezek egyre erősödő kihívást jelentenek az erdészszakma számára.

Ha az első, értéksemlges kérdésfeltevésnél maradunk, ma Magyarországon tudományos szempontból egyre sürgetőbb igény, hogy hazánk erdőállományainak természetességi állapotát – összehasonlítható és objektív módon – megítélhessük, ill. megítéljük. Erre a feladatra vállalkozik munkacsoportunk egy országos felmérés kapcsán, amelyet a „Magyarország természetes növényzeti örökségének felmérése és

összehasonlító értékelése” című Széchenyi-terv által támogatott pályázat keretén belül szeretnénk megvalósítani.

A természetességi állapot mérése és értelmezése körül számos vita bontakozott már ki a hazai (pl. Bartha et al., 1998; Mátyás, 1998; Sódor – Madas, 1998; Szmorad, 1999), de korábban a nemzetközi erdész- és ökológus körökben is, hiszen a fogalom nem mérhető pontosan. Ehhez egy adott területre vonatkozóan ismerni kellene az azt ért összes múltbeli emberi hatást, valamint az élővilág hatás előtti és utáni állapotát. Ha csak az egyik legegyszerűbb jellemzőjét tekintjük az erdő élővilágának, a faállomány fajaj és kor szerinti megoszlását, ez ebben az esetben is teljesen irreális. Még Európa legérintetlenebb „őserdőinek” az esetében sem lehet pontosan eldönteni, hogy nem érték-e olyan múltbeli emberi hatások az állományt, ami még ma is megmutatkozik annak szerkezetén és fajaj-összetételén. Mindezt tovább nehezíti, hogy a természetesség mérése területfüggő: egészen más elemekben mutatkozik meg egy erdő természetessége attól függően, hogy milyen nagyságú területre vonatkoztatjuk azt. Ennek ellenére a természetességet szélsőséges esetekben jól meg lehet ítélni: az elég nyilvánvaló, hogy egy 200 éve fahasználatától mentes bükkös, vagy egy mellette elterülő 30 éves telepített lucos őriz-e meg többet a bükkösrégió egykori természetes élővilágából.

Hogyan mérjük a természetességet?

A természetesség mérésének egy lehetséges útja az, hogy Európa emberi hatásoktól leginkább érintetlen erdőterületeit vizsgáljuk. Az itt jellemző erdőkép és az ezekben folyó vizsgálatok eredményei alapján ítéltető meg több erdőszerkezeti és fajösszetételbeli jellemző értékéről, hogy egy erdő természetességét növeli vagy csökkenti. Ez alapján megadható(k) az adott erdő relatív természetességét jellemző érték-szám(ok). Elkerülhetetlen azonban az így kapott természetességi értékszám szubjektív elemekkel való terheltsége, még ha sok (tudásában és szemléletében gyakran különböző) szakember véleményét tükrözi is. Mindenképp alkalmas azonban különböző állományok mérhető összehasonlítására.

E vizsgálat keretében a jelenlegi erdőterület faállományszintű (erdőrészlet szintű) természetességének vizsgálatára kerül sor, tájleptéktű természetességelemzésekre nem nyílik lehetőség. A vizsgált állományok összehasonlítását részben területi alapon tervezzük (pl. erdőgazdasági tájak és nagytájak erdeinek természetessége), részben állománytípusok alapján. Ezenkívül lehetőség nyílik a természetességet leíró különböző szerkezeti és összetételbeli elemek független összehasonlítására is. Vizsgálni szeretnénk továbbá, hogy hogyan befolyásolja a kapott természetességi értékszámot az erdők kora, területe és a jelenleg alkalmazott kezelések típusa.

Ausztria és Németország – egy hasonló felmérés alapján – már számot adott erdeinek természetességéről, amit konkrét cselekvési tervek megfogalmazása követett (pl. Grabherr et al., 1995, 1996, 1997, 1998; Schirmer, 1999). Mivel Németországban tartományonként eltérő módszereket alkalmaztak, ezért ezek részletes ismertetése helyett csak osztrák összehasonlításokkal élünk majd az alábbiakban.

Ausztriában az 1990-es évek közepén nagyszabású MAB (Man and Biosphere)-Projekt keretében került sor az osztrák erdők természetességének meghatározására. Az osztrák projekt mintaként szolgál, módszereiből sokat vesz át a magyar vizsgálat, annak elle-

nére, hogy a két ország természetföldrajzi viszonyai lényegesen különböznek. A természetesség-vizsgálat szem-

pontjából fontosabb alapadatokat a két ország tekintetében az alábbi táblázat mutatja:

Jellemző	Ausztria	Magyarország
Ország területe	8,38 millió ha	9,30 millió ha
Faállománnyal borított terület	3,88 millió ha	1,75 millió ha
Erdőtársulások száma	131	105
Erdőtársulás-csoportok száma	24	24
Mintaterületek száma	4892	3160

A hazai vizsgálatok mintavételi módszertana

3000 erdőrészletet jelöltünk ki véletlenszerűen úgy, hogy előtte az Országos Erdőállomány Adattár alapján az ország valamennyi erdőrészletét (345 000 db) 3 csoportba soroltuk. Az első csoportba a termőhely és a fajok alapján természetsszerűnek vélhető állományok kerültek (nem egészen 650 ezer ha kiterjedésben). A harmadik csoportba a kultúrállományokat soroltuk (850 ezer ha), a második csoportba pedig az átmenetek kerültek (250 ezer ha). Várhatóan az első csoporton belül mozog a legszélesebb, s a harmadik csoporton belül a legszűkebb skálán a természetességi értékek, ezért a mintaterületek számát súlyozva határoztuk meg úgy, hogy az első csoportot jóval több erdőrészlet képviselje. Kritériumként még azt is megszabtuk, hogy az erdőrészletek területe 3-10 ha legyen.

A természetességi értékszám kortól, területtől és kezelési típustól való függésének vizsgálatára célirányosan kerestünk további 160 erdőrészletet, úgyelve arra, hogy egyéb szempontok (erdőgazdasági táj, erdőtípus, termőhely stb.) tekintetében hasonlóak – tehát összehasonlíthatók – legyenek.

Az értékelés viszonyítási alapja

Az állományszintű természetesség meghatározásánál referenciának – őserdők hiányában – az elképzelt természetes erdőképet tekintjük. Először a termőhelyi jellemzők, a környező állományok, termőhely-növényzet analógiák, indikátor növények illetve növénykombinációk, valamint egyéb információk (pl. erdőtörténeti adatok, vegetációtérképek) alapján nevesítjük a potenciális természetes erdőtársulást. Ez alatt azt a záró erdőtársulást értjük, amely a jelenlegi (aktuális) termőhelyi feltételek mellett, az antropogén hatások kizárásával az adott területen jelenlegi ismereteink szerint legvalószínűbben kialakulna (elméleti konstrukció). Ennek adott fázisá-

val vetjük össze az aktuális vegetációállapotunkat úgy, hogy szintenként elemezzük a jellemzőket. Mivel a természetességnek ez statikus megközelítése, ezért a természetes erdődinamika állományszintű jellemzőinek vizsgálatával egészítjük ki azt. A hipotetikus erdőkép kialakítása során az Európa legérzékenyebb erdőiben folytatott kutatások eredményeit, ill. saját tapasztalatainkat vettük alapul. A különböző szerkezeti és összetételbeli sajátosságok aszerint nővelik vagy csökkentik az aktuális erdőkép természetességét, hogy mi jellemző rájuk a hipotetikus természetes állományokban. A természetességet az erdő kompozicionális és strukturális sajátágaiból vezetjük le. Ehhez jól felismerhető, könnyen értelmezhető változókat alkalmazunk, melyek csoportokba sorolva az alábbiak:

Faállomány-összetétel: őshonos fafaj(ok) aránya; idegenhonos fafaj(ok) aránya; őshonos fafaj(ok) nemesített fajtáinak aránya; őshonos, de termőhelyidegen fafaj(ok) aránya; természetes elegyfák aránya.

Faállomány-szerkezet: a faállomány korosztályszerkezete; a faállomány záródása; fátlan foltok területaránya; fellazult állományfoltok területaránya; a faállomány záródásának mintázata; elegyfák eloszlása; a faállomány színtezsége; lombkorona-cserjeszint átmenete; idős (hagyás-) fák megléte; idős (hagyás-) facsoportok megléte; szabálytalan törzs- és koronaformájú egyedek megléte.

Cserjeszint-összetétel: cserjeszint fajösszetételének tipikussága; idegenhonos cserjefaj(ok) aránya; nitrofil (gyomosodásra utaló) cserjefaj(ok) aránya.

Cserjeszint-szerkezet: cserjeszint hiányának oka; cserjeszint eltávolításának nyoma; cserjeszint borítása; cserjeszint borításának mintázata; cserjeszint borításának tipikussága.

Gyep- (és moha-)szint-összetétel: gyom- és/vagy nitrofil fajok borításaránya; kísérőfajok mértéke.

Gyep- (és moha-)szint-szerkezet: gyepszint borítása; gyepszint borításának mintázata.

Újulat-összetétel: idegenhonos újulat borításának aránya.

Újultaszerkezet: többéves, életképes újulat borításának aránya; újulat korosztály-megoszlása; újulat borításának mintázata.

Termőhely-sajátosságok: másodlagos erózió megléte; erodáltság mértéke; erózió típusa; humuszforma; talajtömörítés mértéke; talajréteg-keveredés; talajfelszín-sebzés; mikroélőhelyek megléte.

Holtfa-jellemzők: lábon álló holtfa, facsonk aránya; álló, vastag holtfa, facsonk mennyisége; földön fekvő holtfa mennyisége; földön fekvő vastag holtfa mennyisége; holtfa korhadtság szerinti megoszlása.

Vadkár-jellemzők: hántáskár mértéke; rágáskár mértéke; gyep- és alomszint károsításának (túrásának stb.) mértéke.

Értékelés

Az értékelésnél – az osztrák kiértékelésre nagyban támaszkodva – négy szempontú megközelítést tervezünk:

1. *Területi egységek szerinti értékelés* (országosan, erdőgazdasági nagytájak és tájak szerint összesített).

2. *Tematikus egységek szerinti értékelés* (pl. erdőtársulás-csoportok, korosztályok, erdőrészlet-nagyságok, kezelési típusok).

3. *Természetességi kritérium(csoport)ok szerinti értékelés* (pl. kompozicionális, strukturális, termőhelyi kritériumok, holtfa, vadkár).

4. *Egyéb szempontok szerinti értékelés* [Itt a felvételi jegyzőkönyv egyes, a fentiekben figyelembe nem vett szempontjai (lejtőszög, kitettség, talajtípus, termőréteg vastagsága illetve fajlista, fajok csoportjai), továbbá az erdőtervezés során előállított erdőrészlet-lap (mint háttéranyag) válogatott szempontjai alapján történik majd az elemzés.].

Az 1. és 2. szempontú értékelésnél az erdőrészletek természetességét adjuk meg (egy számmal vagy számkombinációval). Ehhez az egyes kritériumokat ordinális skálán értelmezett változóként kezeljük, amelyekhez súlyértékeket rendelünk. Ezt – szakértői megkérdezéssel – erdőtársulás-csoportonként külön-külön el kell végezni, mivel bizonyos kritériumok bizonyos típusoknál eltérően értékelendők. (A kritériumok egy jó része viszont – erdőtársulás-csoporttól függetlenül – általánosítva értékelhető.)

Gyakorlati felhasználás

A projekt megvalósításával több célunk van. Részben egy olyan állapotfelvételt kapunk, ami rendszeres ismétléssel lehetővé teszi, hogy a bekövetkező változások irányát, sebességét, mértékét rögzíteni lehessen a jövőben. Másrésztől a valóban természetközeli erdőgazdálkodás kibontakozásához szeretnénk egy minősítő módszert közreadni, amellyel a különböző besorolású területek (erdőrezervátumok, fokozottan védett és védett területek, nem védett természeti területek, kultúrterületek) erdeinek természetességi állapotáról rendszeres időközönként információkat lehet kapni. Nem titkolt célunk az erdészkegességgel elfogadtatni, hogy az erdők többcélú megítélésénél, így a természetvédelmi, de a hosszú távú gazdasági szempontú megközelítésnél is, kiemelkedő jelentőségű a természetesség szempontja. A természetességi értékszámok akár területi alapú, akár erdőtársulás alapú összehasonlítása országos léptékben is segít megfogalmazni azokat a stratégiákat, amelyek meghatározzák az erdők funkcióit.

Programunk nyitott, szívesen vesszük a kellő faj-, erdődinamikai és erdőszerkezeti ismeretekkel rendelkező kollégák jelentkezését mind a terepi felvételekhez, mind a kiértékeléshez.

Zusammenfassung

Während der das ganze Land betreffende Untersuchung wird die Natürlichkeit der Wälder Ungarns von einer Arbeitsgruppe bestimmt. Auf Bestandsniveau wird sie anhand 11 Kriteriengruppen bestimmt, wobei als Referenz das hypothetische natürliche Waldbild dient. Die Auswertung der thematischen- und Gebietseinheiten erfolgt nach den erwähnten Kriteriengruppen und einigen weiteren Aspekten. Als Beispiel für die Durchführung des Projekts in Ungarn wird das Österreichische MAB-Projekt betrachtet.

Irodalom

Bartha D. – Szomorad F. – Tímár G. (1998): A magyarországi erdők természetességének erdőrésztel szintű értékelési lehetősége. – Erdészeti Lapok 133: 74-77.

Grabherr, G.; Koch, G.; Kirchmeir, H.; Reiter, K. (1995): Hemerobie Österreichischer Waldökosysteme – Vorstellung eines Forschungsvorhabens im Rahmen des Österreichischen Beitrages zum MAB-Programm der UNESCO. – Zeitschrift f. Ökologie u. Naturschutz 4: 131-136.

Grabherr, G.; Koch, G.; Kirchmeir, H. & Reiter, K. (1996): Wie natürlich ist der Österreichische Wald? – Ergebnispräsentation eines „Man and the Biosphere“-Projektes. – Symposiumsmappe. Forstliche Bundesversuchsanstalt, Wien.

Grabherr, G.; Koch, G.; Kirchmeir, H. & Reiter, K. (1998): Hemerobie österreichischer Waldöko-Systeme. – Veröffentlichungen des Österreichischen MAB-Programms, Band 17. – Universitätsverlag Wagner, Innsbruck, pp. 493.

Koch, G.; Kirchmeir, H.; Reiter, K. & Grabherr, G. (1997): Wie natürlich ist Österreichs Wald? Ergebnisse und

Trends. – Österr. Forstzeitung 97/1: 5-8.

Mátyás Cs. (1998): Alapelvek és szempontok a hazai erdők természetességének megítéléséhez. – Erdészeti Lapok 133: 282-284.

Schirmer, C. (1999). Überlegungen zur Naturnähebeurteilung heutiger Wälder. – AFJZ 170: 11-18.

Sódor M. – Madas K. (1998): Az erdők természetességének értékelése az erdőtervezés során. In: Solymos R. (szerk.): Természetközeli erdő- és vadgazdaság, környezetbarát fagazdaság. – Budapest, p. 20-40.

Szomorad F. (1999): Ismét az erdők természetességi állapotának értékeléséről. – Erdészeti Lapok 134: 7-9.

Miért?

Mindig értetlenül állok az olyan dolgok előtt, melyek a természet és a magyar tájkép brutális megerősökölését okozzák. Értetlenül állok előtte, és azt kérdezem: miért?

Természetes erdőink 80%-át kivágtuk, a maradékot átalakítottuk, folyóvizet gátak közé szorítottuk, dolomit- és mészkőhegyeinket elbányásszunk, vizet beszenyezzük. Ugyanakkor az éppen aktuális kormányunk hangzatos szavakkal ámitja a honpolgárokat, hogy egyre emberibb körülményeket kell teremteni, hogy mindenki igazán jól érezhesse magát itt.

Pénzt, energiát nem kímélve utaznak előjáróink, hogy képviseljük Magyarországot a nemzetközi környezetvédelmi konferenciákon. Rendre alá is írjuk a csatlakozó nyilatkozatokat... És megnyugszunk, hogy ismét sokat tettünk a környezetünk, természetünk megóvásáért. Mi is beálltunk a sorba a „fejlett” országok mögé.

Természetes területeink, erdeink, földünk, levegőnk eközben pedig csak fogy... Vagy eladjuk, vagy kivágjuk, vagy beszenyezzük, vagy beépítjük. Mert hát mennyivel szebben mutat a világritkaság számba menő élőhelyeken – ahol hazai bennszülött fajok élnek, vagy ne adj Isten, még ősi régészeti kincseket is rejt a föld – egy lakópark, egy golfpálya, vagy egy NATO-kompatibilis radarállomás. Mert ez kell nekünk, magyaroknak.

A Zengő Dél-Magyarország legmagasabb pontja, védelmi szempontból, az ország őrzése szempontjából kiemelkedően fontos! A Zengő őrzése a déli véget. De azzal nem foglalkoznak a dön-

téshozók, hogy őrzik a rajta élő növényeket, állatokat, a tájképi értékeket. A 350 millió éves gránit, a 200 millió éves mészkő és a 130 millió éves vulkáni kőzetek nevelték és őrködnek a Zengő élővilága felett. Sokat megérték, de ilyet még nem. Felborult a több százmillió éves rend, felborultak a természet törvényei. Most más törvények uralkodnak: a pénz, az érdekek, a politika.

Nem szabad beletörödnünk, hogy a hozzá nem értők, a természet sorsával mit sem törődők hozzanak borzalmas, visszafordíthatatlan, rossz döntéseket. Ne hagyjuk, hogy lecsupaszítsák a Zengő csúcát, hogy ledőzerolják az erdőt, a virágokat, a madárdalt és betonúttal hasítják ketté a gerincét. Hogy a hegyen átzúgó szél helyett elektromágneses impulzusok ostromozzák a fákat, a kerteket, a házakat. Mert ha már az utolsó értékeket is tönkretettük, ha a természetet már végleg kizsigereltük, ha már az utolsó erdőt is kivágtuk, mi lesz akkor velünk, emberekkel? Saját magunkat pusztítjuk el, saját megújulásunk körül veszélybe, mert saját világunkat tettük tönkre...

Ne felejtjük el, honnan jöttünk és hová fordulhatunk, ha a szükség úgy kívánja. Ne felejtjük el, hogy az oly hangzatos GDP-növekedés egy része a megújuló, azaz természetes források kiaknázásából származik. Azt se felejtjük el, hogy levegő nélkül sem élhetünk, bármennyire is modernek vagyunk. És azt se felejtjük el, hogy az erdő, a természet a testi-lelki megújulásunk forrása, gyógyszereink alapanyaga, a harmónia, a szépség, az élet maga...

Szatyor Miklós
természetvédő-biológus

Dél-Afrikában jártam... 2.

Szervezeti felépítés

Az északi területeken található 2 faültetvény központja Greytown-ban van. A 2 ültetvény 200 km-re található egymástól. A személyi állomány a következő:

- 1 fő area manager: a 2 ültetvény irányítója

- 1 fő személyzeti vezető

- 2 fő plantation manager: a fahasználatokért felelős erdőmérnökök

- 1 fő az erdőművelési-erdősítési munkákért felelős erdőmérnök

- 3 fő munkavezető, erdésztechnikus

- 1 fő erdőművelési munkákat végző vállalkozó 100 fő saját munkással (A téli hónapokban a tűzoltási és készenléti feladatokért, égetésekért is ő a felelős, ezeket a munkákat is vállalkozásban végzi.)

- 3 fő vállalkozó, kik az erdőművelési, szállítási feladatokért felelősek Draycott-ban

- 1 fő az utak karbantartását és a szállítási feladatokat ellátó vállalkozó Greytown-ban saját gépekkel

- 4 fő irodai alkalmazott

- 1 fő raktáros

- 1 fő anyagbeszerző

- 3 fő szerelő (mindkét ültetvényt ők látják el – jelentős géppark!!!)

- 300 fő munkás (saját alkalmazottak)

Az ültetvényen (gazdasági okok miatt) az erdőművelési munkákat végzetik vállalkozóval – Draycott-ban viszont a fahasználati feladatokat adták vállalkozók kezébe.

Szociális helyzet

Ez a cég (mint már említettem) amerikai székhelyű – talán emiatt is nagyon fontos hangsúlyt kap a mindennapokban a munkavégzés körülménye és maga a biztonság. Ennek mércéje a NOSA (National Occupational Safety Association), mely a biztonság, egészség- és környezetvédelem tekintetében a termelési folyamat 72 elemét vizsgálja és ellenőrzi folyamatosan. A fokozatokat csillagok jelölik, 5 csillag a legtöbb, mi elérhető. A Greytown-i faültetvény volt az első a MASONITE faültetvények közül, mely mind az ötöt megszerezte. A cég törekvései között szerepel, hogy 2002-ig az ISO 14001-es tanúsítást is meg kívánja szerezni.

A cég törődik a munkásaival. A korábbi farmerházak most szolgálati lakásokként üzemelnek az erdészek, irodai alkalmazottak és szerelők, valamint a családtagjaik számára. A használatukért

csupán jelképes bérleti díjat kell fizetni, a közüzemi számlákat (a telefonszámla kivételével) a cég fizeti. A házakon semmiféle átalakítás nem végezhető, karbantartásukat a vállalat saját embeireivel, a benne lakók számára térítésmentesen végzi el. Bennük tartózkodni azonban csak a nyugdíjig, ill. a munkaviszony fennállásáig lehet – megvásárlásukra nincs lehetőség.

A fekete munkások számára egy falu épült, mely a Greytown-i ültetvény esetében a központi teleptől-irodától mintegy 5 km-nyire található. A faluban – Gaywood Village – a házakat ellátták folyó hideg-meleg vízzel, villannyal. Gázt nem igazán használnak – fűtésre, melegedésre fatüzelésű kályhákat alkalmaznak. Ezekért a házakért nem kell bérleti díjat fizetni.

Oktatás

A MASONITE nemcsak a munkásaira fordít figyelmet, hanem a munkások gyermekeire, a következő generációra. A falu mellett közvetlenül ugyanis egy iskolát is építettek, és teljesen felszerelték. Az iskolába jelenleg kb. 100 gyerek jár, 6 évestől a 18 évesig. A cég azt is megengedte, hogy az iskola nemcsak a cég alkalmazottainak gyerekeit tanítsa, hanem a környékbeli farmokon dolgozók gyerekei is térítésmentesen tanulhatnak ebben az iskolában.

Az oktatásra jellemző, hogy a felsőfokú erdészszakember-képzés teljesen eltérő rendszerű a miénktől. Az országban a leghíresebb a Port Elisabeth-ben található főiskola, mely 3 éves képzés után erdész diplomát ad a végzőseinek. Képzési

rendszere a következő: az erdészhallgatók az első félévet végighallgatják a főiskolán, majd a második félévet – 6 hónapot – kint töltik a gyakorlatban, ahol kipróbálhatják, begyakorolhatják az addig tanultakat. A gyakorlati idő alatt ugyanolyan munkát végeznek, mint az egyszerű munkások. Utána a második évet végighallgatják, majd a harmadik – befejező – év elő szemeszterét szintén gyakorlatlaltal töltik. Ekkor más kisebb feladatokat bízhatnak rájuk, munkacsapatokat kapnak, melyeket irányítanak. Majd a második félév után megkapják a diplomájukat. A Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karán szerzhető M.Sc. degree fokozathoz hasonlítható képzés megszerzésére is lehetőség nyílik egy 2 éves ráképzéssel, mely erősen konzultációs jellegű. A 2x 6 hónapos gyakorlatokat a diákok főként magáncégeknél töltik, akik érdekeltek az oktatás támogatásában és fejlesztésében, hiszen diákok fogadásával saját szakembergárdájukat erősítik, munkaerő-utánpótlásukat biztosítják.

Néhány személyes megjegyzés

2 hónapot töltöttem egy távoli kontinens még távolibb „csücskében”, egy 7000 ha-os ültetvény kellős közepén. Jóformán egész idő alatt az ültetvényen tartózkodtam, amelyhez a legközelebbi ember lakta település 20 km-nyire volt, s a szomszédok között is (erdészek, szerelők) átlagosan 3 km volt a távolság, 26 ember között voltam – ebből 18-cal folyamatos, napi kapcsolatban: erdészek, szerelők, irodai alkalmazottak,

Egységgrakatok felterhelése

Egységgrakatok készítése

Bell 225 és kihordószerelvény

A női munka: gallyazás és kérgezés

vállalkozók. Olyan iskolát kaptam tőlük és a munkásoktól, amit egész életem során nem kaphattam volna meg. Lec-két adtak nekem emberségből, igaz barátságból, összetartásból, egymásra való odafigyelésből és türelemből. Teljesen idegen voltam közöttük – a megérkezésem előtti napig még csak nem is tudtak arról, hogy jövök (az adataim valahol elakadtak útközben) –, de mindent megtettek annak érdekében, hogy ezt gyorsan elfelejtsék velem. Ez az ültevény nagyon kicsi, az emberek zárt és szoros közösséget alkotnak, ahol nem is lehet másként élni – ez az igazi „bush-life”. Itt nem lehet valaki magánzó („különálló sziget”), mert abba nagyon könnyen bele lehet halni!!! Az ottaniak vendégszeretete hihetetlen. Megtapasztalhattam egy teljesen más, kevert kultúrát, hiszen afrikaans, angol, indiai és zulu emberekkel voltam együtt egész nap – és 2 hónapig nem lehet megjárni a kedves házigazdát.

Dél-Afrika nagyon szép ország – de kegyetlen. A közbiztonság hiánya egyszerűen félelmetes – fegyver nélkül senki sem mozgott az ültevényen, hol ott az a cég saját területe volt a saját munkásaival. Az országban a legnagyobb gondot azonban mégis valami láthatatlan „ellen-ség”, az AIDS jelenti. Minden 10 fehér közül 1 fertőzött – a feketék között ez az arány 40%! Rossz volt belegondolni, hogy azok az emberek, kikkel egész nap együtt voltam... Az egyik nap délutánját aztán egy félelmetes jövőképet festettek az ottaniak – ez azt jelenti, hogy a most munkaképes lakosság (15-30 év közöttiek) rövid időn belül – úgy 10 év – ki fog halni. Ki fog aztán termelni?

Vége

A kocsánytalan tölgyesek természetes felújítása

– hozzászólás –

Tömeges tölgyújulat az anyafák árnyékában

A címben felvetett téma aktuális problematikájához mérten méltatlanul keveset szerepel napjaink szakirodalmában. Éppen ezért hozott számomra üdítő felfrissülést Tobisch Tamás írása az EL. 2002. nov-dec. számaiban. Ő volt az, aki remek összgezést adott a tárgykör eddigi szakirodalmából és ütköztetve az egyes szakemberek véleményét – rávilágított az egyenlőtlen bontáson alapuló felújítógátás esetleges előnyeire az ernyős vágással szemben.

Mint a Dél-Mátrában dolgozó szakember, néhány gyakorlati tapasztalatomat szeretném a tisztelt Olvasókkal megosztani, merthogy az elmúlt szűk évtized területünkön – a téma szempontjából – elég mozgalmásra sikerült.

Alaphelyzet

Erdészetünk – mint az Egererdő Rt. második legnagyobb (10 ezer ha-t meghaladó) területű üzeme, alapvetően természet-szerű gazdálkodást folytat, hiszen az erdőterület 91%-át a leggyakoribb hegyvidéki őshonos fajok (KTT,B,CS,GY) foglalják el. Ezen belül is meghatározó a KTT részaránya, ami egyenes következménye az uralkodó déli kitettségnek.

A felújítási probléma súlyát a mennyiség adja. A KTT hervadásos bejárta – amely a 80-as években és a 90-es évek első felében volt a meghatározó –, az aszályos nyarak és a magtermések szinte teljes hiánya miatt a ter-

mészetes erdőfelújítás másfél évtizedre szinte teljesen megkezdett. Ennek a korszaknak még egy meghatározó tényezője a – bár csökkenő tendenciát mutató, de mégis igen magas – vadlétszám.

A fordulat

A kilencvenes évek közepére az idős, sarj eredetű kocsánytalan tölgyesek természetes felújítása számunkra több százhektáros problémává vált. Ekkor azonban pozitív irányú folyamatok indultak el. A tölgypusztulás tünetei megszűntek, több évben is volt magtermés (1995, 96, 98, 2000), elsősorban a gyenge termőhelyen álló elegyetlen sarj KTT-esekben, kisebb mértékben a CS-KTT-esekben – ugyanakkor egyáltalán nem a jobb kondíciójú GY-KTT-esekben. Az évtized közepén a vaddisznó állománya a pestis miatt a töredékére csökkent. A vadászati tevékenység a többi nagyvad faj számát csökkentette – azok közül is leginkább a muflont.

Alkalmazott módszer, eredmények

A jó magtermések a száraz termőhelyű sarj tölgyesekben egyöntetű jó újulatot eredményeztek. Bontás ezekben korábban – egy-két erdőrészlettől eltekintve – nem volt, igaz több esetben ezt a tölgypusztulás „végezte el”; 50-70%-ra csökkentve a záródást. Ugyanakkor az is több tíz hektáron jellemző kép volt,

hogy záródott (80-85%) tölgyesben jelent meg a vitális tölgyújulat nagy tömegben (100-250 db/m²)!

Ez a helyzet azonnali és drasztikus beavatkozást hozott. 1998-tól nagy területű végvágások indultak. Többségük bontás nélküli végvágás, vagyis tarvágásos felújító vágásnak minősül. A módszer nem természetközeli, de az eredmények cáfolhatatlanok: mag eredetű tölgyújulat a sarjerdő helyén 100 hektáros nagyságrendben; egy részük már befejezett és az összes végvágott felújítás 38%-a igényli a vadkárelhárító kerítés biztosította védelmet. Az új generáció vitalitását az a tény is bizonyítja, hogy 2000 nyarán több végvágott részletben jelentkező totális hőperzselési kár után az állomány tősarjadással teljes mértékben regenerálódott.

A fentiek erősen ellenkeznek a szakirodalomban leírtakkal. *Róth Gyula* (Erdőműveléstan II. 1935.) írja: „A tölgy – különösen gyengébb és szárazabb termőhelyen – csak nagyobb mértékű bontás után telepszik, záródás alatt nem tud megélni.”

Az élet erre most rácafol. Bizonyíték ez arra, szakmánkban az élet nagy tanítómaster és nincs helye a kőbe véselt szabályoknak.

Még egy utolsó megjegyzés: az előttünk álló nyár vándorgyűlésének tisztelt Részteveői – ha idejük engedi – keressék fel a Mátrafüred közeli madárerdőt, ahol a 145 éves tölgymatuzsálemek között 40-45 éves fákat és nagyon szép többkorú, csoportos újulatot is láthatnak...

Dudás Béla

Keveslik

Azonnali bértárgyalásokra szólítja fel a Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége (MEDOSZ) az ÁPV Rt.-t, mert elfogadhatatlannak tartja a munkavállalók bruttó 3-4,5 százalékos bérfeljlesztését.

A keresetfejlesztés alatta marad a mezőgazdasági és erdészeti társaságok üzleti tervei alapján elérhetőnek, ami tovább növeli az ágazat több mint 30 százalékos lemaradását a nemzetgazdasági átlagkeresettől.

Tolnai Népújság

Élettérelmélet...

Kerékpáros vagyok. Első hegyikerékpáromat '97-ben vásároltam – nagy kincs volt. Határozottan emlékszem, mennyire élveztem vele első útján hazatekerni. Május 16-án. A gép színe fekete, a váza nagy és nehéz, a felszereltsége pedig egyszerű. Hm... Nem is volt ráírva, hogy Magyarországon törvény szabályozza használatát.

Édesapám erdőmérnök, a szakmában dolgozik. Mikor elkezdtem „erdőzni” rengetegszer figyelmeztetett a '96-os erdővédelmi törvényre. De nem igazán értettem a jelentőségét. Nem akartam én semmi rosszat, csak a jó levegőre menni, edzeni, szabad akartam lenni. A nyár eleji, hajnali túrák voltak a legszebbek. Na, de ez egy erdészújság: nem kell taglalnom, miért is szépek a nyári hajnalok...

Voltam hegyikerékpár-versenyen, ami akkor lenyűgöző esemény volt. A bátyámmal gyalog mentünk körbe a '97-es soproni OB-futam nyomvonalán. Valami óriási volt, hogy vannak emberek, akik ötven kilométeren át nyomják a 20 km/órás átlagsebességet. A sok szép bicikli, meg a sallangok, meg az, hogy a rajt–cél területről a zene egész a TV-torony aljában is hallható volt... Varázslat. A rajt pedig úgy zajlott, hogy a narrátor visszaszámlálása után egy igen pörgős zenére indult el 80-100 bütyköskerék zümmögése: hatalmas varázslat!

A csoda még most is hat, bár csillogása fakult egy kissé. Amikor a BikeMag kerékpáros magazinnak dolgoztam, sokat foglalkoztatott az erdőtörvény kérdése és tudom, hogy nagyon nehéz lenne olyasmit kitalálni, ami a kerékpárosoknak és a törvényi kereteknek is megfelelően.

Két dolog bánt.

Az egyik, hogy van pár bringás, aki megveszekedetten mozog az erdőben: nincs tekintettel senkire és semmire. Vandálok, akik törvényen kívülnek érzik magukat. Nem lehet rajtuk számon kérni, hogy nem hajlandók betartani az erdőtörvény szabta kereteket, és a viselkedésükkel nagyon rossz hatással vannak a kerékpársport becsületére. Ezekről a vademberektől pedig nem lehet elhatárolódni, mert a szubkultúra szétszórt.

A másik dolog, ami bánt engem, hogy azok a sporttársaim, akik nem vandálok – és ők jóval többen vannak –, nem is hisznek igazán a kerékpárosok számára kedvező megoldásban.

Való igaz, hogy a hivatalok malmai lassan őrölnek – egyeztetések, engedélyek, földhivatal, önkormányzatok, nem-

zeti park, határőrség, erdőgazdaság, még több engedély... És még ki is kell majd festeni az út menti fákat. De a soproni hivatalok hozzáállása korrekt: az erdőgazdaság még hegyikerékpáros ugratópályát is épített.

Márpedig kerékpározni egészséges, jó és a kerékpár kíméli a környezetet is. Ha az erdőben az erdőgazdasági teherautók számára vágott utakon kerekезünk, számottevő talajeroszóiót nem okozunk vele.

Persze miért is ne lehetne országúton kerékpározni? – Hát, mert elveszíti legnagyobb előnyeit: a szmogban nem jó tekerni és főleg nem egészséges, de még veszélyesebb is, az autók miatt. Meg hát az erdőn kerekезni kaland. Az ember erős lesz tőle, legyőzi saját korlátait, az erdő rendszerének részévé válik egy kis időre. Nagyon sokat lehet tanulni – megfoghatatlan dolgokat, meg lehet állni fényképezni, nézegetni. Beszívni a tiszta levegőt, ami akkor a legédesebb, mikor virágzik a bodza. Lehet hallgatni az erdő csendjét.

Talán nem is csoda, hogy a kerékpár Európa-szerte hódít. Bár a hegyikerékpározás fiatal irányzat, a kerékpársportnak évszázados hagyománya van. Ma már a nagyobb városokban egyre többen utaznak – az autó helyett – kerékpárral munkába, kirándulni sportolni.

Mindemellett azt hiszem, értem, miért van szükség az erdőtörvényre. Ha engednénk a poklot is elszabadulni az erdőben, a természetvédelem munkája hibávaló lenne. Nem lehetne garantálni a vadászatok, a fakitermelések biztonságát és a különböző erdőlátogatók – vagyis a gyalogosok, a biciklisek, a lovasok, a

motorosok – közt talán elterjednének a sűrűlódások, a balesetek. Az emberek elárassztják az erdőt, a turizmust tehát koordinálni kell. Ezt értem, és bár nem értek egyet az erdőtörvény minden egyes részletével, mégis úgy gondolom, hogy lehet hozzá alkalmazkodni.

* * *

A kirándulók számára szabaddá kell tenni az erdőgazdasági magánútnak minősülő aszfaltozott utakat. Ennek az intézkedésnek a gyakorlati megvalósítása mindössze abból állna, hogy a megfelelő helyeken „kivéve kerékpár” kiegészítő táblák kerülnének kihelyezésre a „behajtani tilos” táblák alá. Az intézkedésnek esetleges gépjárműforgalom-enyhítő hatása lenne.

A hobbi szintű hegyikerékpárosok részére egy erdei úthálózat kijelölése. A kijelölés technikája a turistajelzésekéhez hasonló lenne – fákra festett piktogramokkal történne –, de a kerékpárosok útbagazítását árnyaltabb, nem csak irány-, de veszélyjelző eszközöket is alkalmazó jelrendszerrel kellene megvalósítani. A kijelölt hegyikerékpáros pálya legalább 40-50 kilométer kellene legyen, mely lehetőleg a környék településeit kösse össze.

Hazánk kerékpársportjában kialakulóban van a hegyi-maraton versenyzés trendje: a legtöbb hobbi kerékpáros a maratonversenyeken jelenik meg. A hegyikerékpáros pályáknak leginkább a maratonok jellegét kellene visszaadniuk: túlnyomórészt dózerúton haladjanak, ne a technikás vonalvezetés, inkább a hegyi túrázásnak és az állóképesség fejlesztésének lehetősége legyen a fő szempont.

A sportegyesületek hegyikerékpáros szakágainak vezetői, illetve a hegyikerékpáros egyesületek felé nyitva kell hagyni az alábbi lehetőséget. Mivel a verseny szinten kerékpározók csoportja viszonylag szűk, a klubokon keresztül hivatalosan megkereshető – akár minden egyes tag személy szerint is, emellett pedig a kerékpározásban a versenyzőknek van a legnagyobb rutinja (nehéz terepen is tudnak biztonságosan kerékpározni), rájuk lehet bízni egy-egy kiterjedtebb területet. A sportegyesületek a helyi erdőgazdálkodókkal, illetve az illetékes természetvédelmi hatóságokkal közösen kellene kidolgoznia egy feltételrendszert, és megegyezni bizonyos területhatárokon (akár többtíz négyzetkilométer!). Az adott területet a közösen felállított feltételek mellett használnák, erről a hivatalokkal területhasználati megállapodást kötnének. Érdemes adni egy esélyt?

Román Péter

Bajcsa

A Dél-Dunántúl legnagyobb erdészeti csemetekertje kétségtelenül a Nagykanizsától néhány kilométerre délre található bajcsai kert. A hatvanegy hektáros erdőlelelte területből mintegy 40 hektár, melyet termelésre használ a ZALAERDŐ Rt. bajcsai erdészete. Babics István erdészeti igazgató kísér a hatalmas kertben. Az évszázados tölgyek alatt lévő erdészeti épületből indulunk. Az udvaron példás rendben sorjáznak a pihenő munkagépek. A részvénytársaság legkisebb területű erdészete a bajcsai, mindössze 769,2 hektáron gazdálkodik, mely szinte erdészkerület nagyságú. Így érthető, hogy a csemetekertben akad a legtöbb munka. Az elmúlt évben tavasszal 15 kiló akácmagot, 4039 kg feketediót, 215 kg mézgás éget, 31 kg erdeifenyőt, 17 kg vörösfenyőt vetettek, hogy csak a legfontosabbakat említsük. De került ta-

vasszal a földbe gyertyán, kecskerágó, fekete-, sima-, ezüst- és lucfenyő is. A környék erdősitéseit mégis az ősszel vetett tölgyfélék makkjából nevelt csemetefélék alkotják. Kocsányos tölgyből majd húszezer kiló, kocsánytalan tölgyből úgyszintén, cserből nyolcezer kiló került a földbe. Elegyfajokból magas kőris, hegyi juhar, madárcseresznye, hársak, vadalma nevelődött. Az elmúlt évben közel nyolcmillió csemetét emeltek ki a kertből. A teljes mennyiség mintegy felét a tölgyfélék képviselték.

Mint mindenhol az országban, a szaporítóanyagot termelő egyre inkább függ az európai faanyagkereslettől. Most éppen egy olyan periódusban vagyunk, amikor a bükkörnk és fűrészáru kevésbé értékesíthető, mondja Babics István. A nyomott fapiac így kihat a bükk véghasználatokra és ezen keresztül a felújításra is, ami természetesen a csemeteigényben mutatkozik meg. Az viszont nyilvánvaló, hogy a megelőző év őszen történt bükk-makk vásárlás a többéves tapasztalatok alapján történik. Egy-két évig ugyan alávágással még bent tartható a csemete, de többéves továbbnevelés már erdősitésre alkalmatlanná teszi. A termelés tervezhetőségét befolyásolja az időszakos makktermés. Ilyenkor a vásárlás segíthet, de körültekintőnek kell lenni, hiszen a származás meghatározza a lehetőséget.

A csemetekert jól gépesített, Európai összevetés alapján jó közepesnek mondható. Átlagban 20–25 fő állandó fizikai dolgozó látja el az időszerű feladatokat. Vállalkozók csak az erdőművelésben dolgoznak, ha szükséges, őket vonják be a csemetekerti munkacsúcsokba.

A termelést azonos szinten kell tartani, ami annyit jelent, hogy a kertnek teljes kapacitással kell működni. Az időszakos makktermés megnehezíti ezt az elvárást.

A megnevelt szaporítóanyag kétharmadát saját részre hasznosítják. Általános tapasztalat, hogy hosszú távon csak a 15–20 hektáros csemetekertek tudnak biztonságosan fennmaradni, és átvésszelni az egyes fafajok iránti kereslet hullámzását.

Nem mondok újat, de az erdő a csemetekertben kezdődik és ezért minőségi anyagot kell termelni, magyarázza Babics István. A legideálisabb a méretes anyag kiültetése lenne, megfelelő gyökérzettel, mely mielőbb kinő a vad szájból, illetve a lágy szárúak szorításából. Az egészséges erdő nem képzelhető el megfelelő elegyfajok nélkül. Erre itt a bajcsai kertben nagy súlyt fektetünk. Beállítottunk egy német gyártmányú öntözőberendezést, mely sínen futja be a vetett területet. Az öntözővízzel automatikusan kijuttatható a megfelelő műtrágya és növényvédő szer is. Egyelőre kísérleti jelleggel működik, de reméljük, hogy be fog válni, mondotta az igazgató.

A bajcsai kertnek mintegy testvére a surdi díszfaiskolai termékeket előállító kert. Itt méretes földlabdás anyagot nevelnek, belföldi és külföldi piacra egyaránt. Nyilvánvaló, hogy csak jó minőséggel és pontos határidőkkel maradhatunk versenyben, s mi ennek a kihívásnak igyekszünk is eleget tenni, fejezi be a bemutatót Babics István.

Pápai Gábor

Az erdőtűz-kárról

Az Erdészeti Lapok 2002. 6., valamint a 2003. 1. számában Bányai Péter, az ÉSZAKERDŐ Keletbükk Erdőgazdaságánál a 2002. év tavaszán keletkezett tüzekről írt cikket az erdőtűzek elleni védekezésről. Dr. Horváth Béla és négy társa pedig az Erdészeti Lapok 2003. 1-es számában közölt tanulmányt Az erdei tűzkárok elleni védekezés fejlesztése címmel. A jelen cikkemmel ezekhez kívánok hozzájárulni.

Bevezetőként.

Aktív korom utolsó 22 évében az Állami Biztosító Mezőgazdasági Főosztályán az erdőkkel kapcsolatos biztosítási ügyekkel foglalkoztam az erdőbiztosítások konstrukcióinak megszerkesztésétől azok kárrendezési utasításainak kidolgozásáig, s természetesen a kárrendezéseket is felügyelnem kellett. Tehát ennek keretében működésem kiterjedt a mezőgazdasági nagyüzemek (tsz-ek és állami gazdaságok) vagyonbiztosításainak keretében kötelezően biztosított erdőterületeik tűz- és árvízkáraitnak biztosítására, azaz gyakorlatilag mintegy 600 000 ha erdőre.

A másik nagy témakört jelentette az erdőgazdaságok befejezetlen erdősítéseinek aszály, tűz és árvíz elleni biztosítása, melyet azonban csak kevesen vettek igénybe.

A mezőgazdaságok erdeit hektáronként kezdetben 20, később 40 Ft-tal biztosították. Ehhez hozzá kell tennem, hogy az ÁB rajtam kívül nem foglalkoztatott erdőmérnököket, s a megyei igazgatóságoknál az erdőügyekkel egy-egy felsőfokú végzettségű agrárszakembert

bíztak meg az erdészeti ügyek intézésével. Mivel ők az erdőgazdálkodásról csak annyit tudtak, amit oktatási idejük alatt egy két féléves tantárgyban tanultak. Így feladatommá vált az erdészeti ismereteik bővítése.

Itt ki kell térnem néhány biztosítási alapelvre.

– A biztosítások alapja tér- és időbeni veszélyközösség.

– A teret a minél nagyobb számú és minél nagyobb területek jelentik.

– Az időbeli veszélyközösséget, különösen a mező- és erdőgazdaságoknál a minél hosszabb ideig azonos feltételek melletti biztosítások jelentik, hiszen itt az időjárásnak az éven belüli és a hosszú éveken át tartó változatossága hatalmas eltéréseket jelent a károk alakulásában. Ez ellentétben áll a többi biztosítással, melyek kizárólag a statisztikai valószínűségen alapulnak, s ezt csak kismértékben zavarják egyéb tényezők.

– Mind a biztosítási díjat, mind a kárértéket minden évben a könyvelési nyilvántartásokban szereplő vagyonérték határozza meg. Az erdők esetén ezt a biztosított erdőterület hektáronkénti egységárral történő szorzata képezte.

– Ugyanakkor a kárértéket a befeje-

zetlen erdősítéseknél az azokra érvényes mindenkor egységárak alapján határozták meg. A faanyagban keletkezett károk értékét az akkoriban országosan egységes „Országos Erdei Érték és Árszabályzat” alapján kellett meghatározni. Itt a kambi-umsérülés magassági fokozatának arányában értékcsökkenési %-ot térítettünk.

– A biztosítási konstrukció akkor volt jó, ha a befizetett biztosítási összeg és a kifizetett kár (kárhányad) nem haladta meg a biztosítási díjat. Itt tekintetbe kellett venni a károk előfordulásának valószínűségi kockázatát, a biztosító önköltségét és a díjba beépített haszonkulcsot. Akkoriban a vagyonbiztosításoknál ez 60% körül mozgott, a növény- és állatbiztosításoknál burkolt támogatásként 90% körül volt.

Röviden ennyit bevezetőül.

Mindkét cikk valamennyi megállapításával egyetérték, de azokhoz néhány kiegészítést kívánok hozzáfűzni.

– A tűzgyújtási tilalom országos elrendelését. Szerintem a tűzveszély min-

denkor és mindenütt akkor áll fenn, ha a talajokon oly mennyiségű száraz éghető anyag van, melynek égésekor a felszabaduló hőmennyiség képes elpusztítani, illetve károsítani az ott lévő élő anyagot. A kár akkor következik be, ha annak hőmérséklete meghaladja az élő anyagot veszélyeztető 55–60 °C hőmérsékletet. *Ez minden helyszínen, térben és időben változó!*

– A cikkek nem tesznek említést az élő fás növények *kambiumsérüléséről*, ami pedig döntően meghatározza a sérült egyed föld feletti részének sorsát.

Ismeretes tény, hogy a kambium olyan kettős sejtréteg, mely kifelé képezi a háncsrészt, melyben a lombkoronában keletkezett tápanyagok áramlanak lefelé, táplálva a gyökérzetet és védve a fát a külső behatások ellen, befelé pedig képezik magát a fatestet, melynek szíjácsrétegében az edénynyalábok vizszik fel a lombzatba a talajból felvett vízben oldott tápanyagokat.

A kambium elpusztulásakor azonnal elsötétedik és nyálkás állományúvá válik, elsődrendű táptalajt biztosítva a legkülönbözőbb gombabetegségeknek és másodlagos egyéb károsítóknak. Olyan sebek keletkeznek, melyeket a fák csak oldalról képesek befedni, a törzsek deformálódnak, elzáródnak a gyökereket tápláló sejtnyalábok. Különösen a tartósító anyagokat nem tartalmazó szíjácsrétegekkel rendelkező fák esetén (nyárok, fűzek stb.) elkezdődik a fatest befűlledése, melynek következménye a fa szilárdságának megszűnése, felhasználhatóságának csökkenése. Ez a sérülés minden esetben, a kerületi sérülés mértékétől függően, növedékvesztéssel is jelent, és fokozatosan érzékennyé teszi az állományt a másodlagos károsítók tömeges elszaporodására.

Hiába éli túl a fa az alomtűzet, sokszor a kambiumsérülése oly mértékű, ami néhány év után az egész állomány összeomlását okozza.

A kárrendezéseim idején mindig különös figyelemmel kísértem azokat az állományokat, ahol korábban már rendeztem tüzeket, de azokat a károk kifizetése során történt letermelési javaslatom ellenére nem termelték le. Ezekben a helyeken *minden esetben* azok jelentős leomlását, pusztulását tapasztaltam.

A továbbiakban az erdőkezelés szempontjából taglalom tapasztalataimat.

– *Erdősítések tisztítási korig*

– A fenyőállományok minden esetben elpusztulnak.

– Lombos állományokat, a nyárok kivételével, a tüzet követően, lehetőleg minél hamarabb vissza kell vágni, a megjelenő sarjhatásokat, esetleg többször visszatérve, egyszerre kell metszeni. A nemes nyárasoknál az erdősítést meg kell ismételni.

– *Tisztítási korú állományokban*

– Fenyőállományokban azokat azonnal le kell termelni, s az anyagot meg kell semmisíteni. Ezt akkor is végre kell hajtani, ha nem volt koronatűz, mivel az alom égésekor feláramló hő a lombzatot olyan párolgásra kényszeríti, melynek következtében a sejteken belüli áramlás megszűnik, igen erős tűhullást okozva, ami elősegíti másodlagos károsítóknak olyan tömeges elszaporodását, melynek még az egészséges fák sem tudnak ellenállni.

– *Lombos állományokban*

– Tölgyeseknél, csereseknél, nyíreszeknél, akácosoknál. Célszerű az állományt azonnal visszavágni, és többszörös hajtásválogatással egyszerre metszeni, még akkor is, ha a tőtátmérő már 8–10 cm vastag. A gyökérzet ilyenkorra már oly erős, hogy az egy törő egyesülő ereje néhány év múlva regenerálja az állományt.

Ezt a módszert lehet alkalmazni az égereseknél és fűzeseknél is, bár megvan a veszélye a tőkorhadásnak.

– *Gyérítési és véghasználati korú állományokban*

– A fenyőállományokban, ha nem volt koronatűz és fokozott tűhullás sem tapasztalható, az állományok még néhány évig fenntarthatók. Itt figyelni kell arra, hogy a hő hatására a gyanta a kéregben felhígul, s a gyökerekbe vivő szállítóedényeket eltömi, s csökken azok tápanyagfelvétele. Másodlagos károsítók elszaporodása. Természetesen azonnal letermelendő!!

– Tölgyeseknél, csereseknél, akácosoknál, nyíreszeknél.

Az erős, durva, vastag kéreg általában igen jó hőszigetelő, s így a kambiumsérülés is ritka, s csak ritkán hatol 0,5 m-nél magasabbra. A sérüléseket is hamar befedik a fák. Az első gyérítéskorú állományoknál, ha a sérülések erősek, azokat célszerű szintén visszavágni és az állományt úgy kezelni, mint a tisztítási korú állományokat.

– A nemes nyárasokat, fűzeseket, égereseket azonnal le kell termelni. Ebben a korban már, különösen tavasszal és ősszel, a kiritkult állományok alatt igen magas az elszáradt aljnövényzet, melynek hatására a kambiumsérülés sokszor eléri a 2 m magasságot.

Itt a fő cél a meglévő faanyag értékeinek megmentése.

Fel kell hívnom az üzemtervezők figyelmét arra, hogy a tüzek miatt bekövetkezett sérülések hosszú ideig láthatók a törzseken, sokszor 5–10 évig. Ezeket a sérült állományokat, ha még nem is érik el a vágásérettségi korukat, letermelésre feltétlenül elő kell írni!

Sajnos sokszor találkoztam olyan többszörösen sérült állományokkal, ahol az üzemtervi előírás csak az állomány pusztulása esetére írja elő a véghasználatot.

A tűzfigyelő rendszert a veszélyes időszakokban, a helyi viszonyoktól függően fokozni kell, ellátva őket mobil telefonokkal, a kisebb tűzgócok azonnali eloltására alkalmas eszközökkel. *A fokozott járőrözés elengedhetetlenül szükséges!*

Huszonkét év tűzkárrendezési tapasztalataimból röviden ennyivel tudtam kiegészíteni a két igen értékes cikket. Örülök annak, hogy ez a kérdés az Erdészeti Lapok hasábjain ismét napirendre került.

dr. techn. Ghimessy László

Magánerdő-gazdálkodási nyílt szakmai nap Győrben

Aki részt vett az elmúlt évtizedben a *Bolla Sándor és csapata* által szervezett rendezvényeken, bizony nem csalódott. Mintaszerű dramaturgiával összeállított program várta a meghívottakat. Terepi programokba tűzdelte helytörténeti látnivalók, szakmai érdekességek és alkalom a barátkozásra, véleménycserére. Nos, a februári rendezvény annyiban tért el az eddiektől, hogy most csak szakmáról, szakmapolitikáról és magánerdőről volt szó. Ne kárhoztassuk az elmaradt egyebek miatt a rendezőket, mert bizony a magánerdők körül felgyülemlett problémahalmazt nem lesz könnyű elegyengetni. Mindenesetre meg kell próbálni. Ezt tették a meghívott előadók.

Bolla Sándor felvezetőjében a következőkre hívta fel a figyelmet.

– **„Magyarországon:** Az erdők több, mint egyharmada van magántulajdonban 2003-ban, az élőfákészletnek azonban csak az egyötöde található ezekben az erdőkben.

Többségben vannak a korábbi mezőgazdasági rendeltetésű földterületeken pár évtizede telepített faállományok, amelyek zöme gyorsan növő fajok: így az ország akácosainak, illetve nyárasainak felefele, egyéb (kemény és lágy) lombosainak harmada, fenyveseinek negyede van magántulajdonban.

A faállomány-korosztályviszonyokat is tükröző szakmai műveletsoportok magánerdőkön belüli aránya is jellemző: folyamatos erdősítés folyik a magánerdők összterületének egynegyedén, tisztítás az

egyhetedén, gyérítések az egyharmadán és véghasználat (zömmel: tarvágás) közel az egyharmadán; a *véghasználat* = *felhíjtási kötelezettség* alapelve kapcsán is látható, hogy – az egyharmadnyi véghasználati területi aránnyal szemben csak egynegyednyi a folyamatos erdősítési terület aránya e szektorban – egyes helyeken gondok vannak az üres, tehát fel nem újított vágásterületekkel.

Ugyanakkor az ország összes erdeire képest a magánerdő szektorban halmozódik (az új erdőtelepítésekkel együtt érve) az összes erdősítés 40%-a, a nevelővágásoknak (tisztítás + gyérítések) az egyötöde–egynegyede.

A főleg e szektorban folyó és az EU-ba belépve várhatóan ugrásszerűen megnövekvő mértékű és ütemű új erdőtelepítések javítják az ország környezeti állapotát.

Az erdei munka munkahelyteremtő, ill. az erdő jövedelemtermelő.

– **Győr-Moson-Sopron megyében:** A kereken 20 000 hektáryi magánerdő az össz-erdőterületnek ma még kevesebb, mint az egyharmada.

Kb. 2 évtizede az új erdőtelepítési pénzforrások elosztásakor a Nagy-Alföld a mindenkorai kormányoktól prioritást élvezett, azaz nem vették tekintetbe, hogy „a Kis-Alföld is(!) alföld”, azaz megyénk jelentős része mind táji klimatikusan, mind talajtani adottságaiban, mind vízháztartási szélsőségeiben – s mindezek miatt természetes és mesterséges vegetációját tekintve is – „mélto párja” pl. a Duna-Tisza köze északi egyharmadának... (Mórichida-Felpéc-Tét-Koroncó közti, ill. a Győrszentiván-gönyői meszes homokpuszta vagy a Pándzsza menti szikések vagy a hansági lápok vagy számos lefolyástalan, ezért nedves években pangó belvízzel sújtott terület stb., 1992 ősze óta pedig a fő éltetőjétől megfosztott, helyenként kiszáradófélben lévő Szigetköz.) 2002-ben már volt elegendő állami támogatási keret a kisalföldi új erdőtelepítésekre is.

A terület-élőfákészlet arány nálunk is szektorhátrányos, amely zömmel termőhelyi okokra vezethető vissza: amíg a megye össz-erdőterületének átlagos aranykoronaértéke 6,74 AK/ha, addig a magánerdőké csak 5,50 AK/ha (az AK értékében háromnegyed–négyötödnél a termőhelyi tényező, csak a többi az ökonómiai). A konkrét élőfákészlet-adatoknál pedig a magánerdőkbeli – területtel súlyozott – m³/ha adatok a megyei államerdészetiekének csak mintegy a négyötöde

(bár ez az országos kétharmadnyinál lényegesen kedvezőbb).

Magánerdeinkben egyharmad~egyharmadnyi az akác, ill. a nemes nyárak térfoglalása, egytized~egytizednyi a tölgy, ill. az egyéb (kemény és lágy) lombosoké, a többi: cser, fenyő, üres vágásterület.

Nébány „erdőügyi” gondolat (amelyek zöme nem csak a magánerdőkre igaz):

– Hegy- és dombvidéken a helytelen erdőletarolás, fel-nem-újítás miatt az alapközetig erodálódó erdőtalaj humid klíma és folyamatos erdőborítás melletti újraképződésének – a talajgenézisnek – az ideje kb. 2 évezrednyi(!); síkságokon, halomvidékeken a csernozjomtalajok deflációs lepusztulása (pl. a mezővédő erdő-sávok kiirtása) után a genézisidő több mint 1 évezrednyi. Általában: a nem szakszerű erdőgazdálkodás szomszéd birtokosokra, kisebb térségekre, tájakra, időben pedig esetenként akár több évtizednyi, esetleg évszázadnyi~évezrednyi(!) időtar-

tamra is kiterjedő negatív következményeinek *közérdekből* szakhatóságilag (=jogilag) garantált megelőzése, ill. mérséklése miatt *nem lehet a magánerdő a magántulajdonos korlátlan tulajdona*.

– A természetvédelem közérdek; az e közérdekből a *magántulajdonosra bántó terheket* (többletételeket, ill. elmaradó hasznát) „a köz” folyamatosan és értékállóan térítse meg a tulajdonosoknak (a természetvédelmi törvény beígért vonatkozó végrehajtási rendelete évek óta késik!).

– Az erdővédelmi (erdőkár-) észlelési és jelentési rendszerbe a magánerdő-tulajdonosok is kapcsolódjanak be, mert csak így részesülhetnek az állami finanszírozású közérdekű, a hatóság által elrendelt védekezésben.

– A *racionalis termőföld-hasznosítás országos adatai*: dr. Stepanovits Pál akadémikus szerint közel 1 millió hektárnyi ma mezőgazdasági rendeltetésű területen

nem lehet mezőgazdasági művelésben a lehető legkisebb ráfordítással a lehető legnagyobb haszon alapelve alapján versenyképes mezőgazdasági terméket előállítani: e földek kb. négyötöde erdősíthető, ehhez (= az új erdőtelepítéshez) *erdészeti szaporítóanyag* (mag, csemete) kell; az erdészeti szaporítóanyag jelentős hányada *magántulajdonú erdészeti szaporítóanyag-telepeken* (csemetekertekben) lesz majd megtermelhető.

– Alapvetően fontos a *termőhelyi, köztük a klimatikus adottságok* figyelembe vétele a szaporítóanyag megválasztásakor mind erdőfelújításban, mind erdőtelepítésben.

– A társult erdőgazdálkodás legrégebb hazai formája – amelynek gyökerei az Árpád-korra nyúlnak vissza – az *erdőbirtokossági társulati forma*, amelyre jó új jogszabály van érvényben.

– Magántulajdonú erdőkben is figyelembe kell venni az *erdei mellékhasznó*-

telek (= a főhasználaton – azaz fahasználaton – kívüli termelési-szolgáltatási adottságok) jövedelemtermelő lehetőségeit.

– A ledöntött fa „elméletileg helyes” választékolása (feldarabolása) helyett a diszpozícióra (megrendelésre, piaci igényre) kell(!) termelni!”

Bonczó Kálmán mb. igazgató (ÁESZ, Szombathely) és Illés Péter osztályvezető „Az erdőfelügyelet hatósági tapasztalatai és feladatai a megye magánerdőgazdálkodásában”, Boda Tamás földvédelmi osztályvezető (Megyei Földhivatal) „Állami földnyilvántartás – magánerdők, erdőtelepítések művelési ága”, Halász Gábor elnökhelyettes (NFA) „A magánerdő-gazdálkodás és a Nemzeti Földalap (NFA) kapcsolatai”, Modok Jenő megyei Agrárkamara titkár „A magyarországi szántóföldi növénytermesztés lehetősége az Európai Unióhoz csat-

lakozás után”, Ormos Balázs főtitkár (OEE) „Az Egyesület kiemelt feladatai 2003-ban a magánerdő-gazdálkodással kapcsolatban”, Szabó Lajos (APEH Megyei Igazgatóság) „A magánerdő-gazdálkodással kapcsolatos adózási tájékoztató és adótanácsadás” címmel tartottak előadást.

Péti Miklós (OEE alelnök) vezette a szakmai vitának jelzett fórumot, mely érthető módon inkább a szép számmal megjelenő magánerdő-tulajdonosok által felteht kérdésekre adott válaszokból állt.

Hozzászólók: Liszkai Tibor, Kovács Gyula, Géber József, Vella István, Csaplár Zoltán, Magas László, Modoki Jenő, Molnár Gábor, Huszár Tibor.

Megtudhattuk, hogy a megye 424 ezer lakosára 424 ezer hektár földterület jut, hogy a Kisalföldi Erdőgazdaság Rt. annak ellenére, hogy nem részesülhet

integrátori támogatásban, kéri, hogy keressék fel, mert korrekt szerződést kötnék az erdőtulajdonosokkal a kezelést illetően. Hogy a megyében található 23 ezer hektár magánerdőből 9200 hektár még mindig rendezetlen. Hogy az erdőtulajdonosok egy része úgy érzi, hogy magukra vannak hagyva. (??) Hogy kényszer erdőgazdálkodót nem lehet kijelölni, mert azt senki sem vállalja. Hogy sok az illetékbélyeg, általányt kellene bevezetni. Hogy az EU természetvédelmi célú erdőgazdálkodást szorgalmaz.

Ismételten csak gratulálni kell Bolla Sándornak, mert mint a megyei magánerdő-tulajdonosok és környezetvédő Helyi Csoportjának titkára, jó munkát végzett. Az elhangzott előadásokból még olvashattunk az Erdészeti Lapokban.

Pápai Gábor

A természet csodái

A 2000. év sokféle rendezvénnyel, eseménnyel búcsúztatta az elmúlt évezredet. Az ünnepi hangulatot mintha megérezte volna a természet is. A csodálatos őszi időjárás kiváló évjáratú bortehermést eredményezett a történelmi borvidékeken, de az erdészek sem panaszkodhattak. Régóta várt, országosan is jelentős mennyiségű tölgytermék örvendeztette meg az erdőművelőket. Ember és természet ünnepi hangulatában nem jelentett nehézséget az erdészszakma egy régi adósságának törlesztése sem. Származási kísérletekből bizony nem válogathattunk az elmúlt évtizedekben.

Az OMMI munkatársainak szervezésében, az erdőgazdálkodó kollégák határozott közreműködésével származási kísérletek sora létesült az országban. Az ország változatos termőhelyein kocsányos tölgyből öt, kocsánytalan tölgyből három helyen kerültek ki a kísérleti növényanyagok az erdőbe. A három ismételtes, véletlen blokkos elrendezésekben 6-9 különböző származású szaporítóanyag került – ahol csak sikerült – vadkerítés védelmébe.

Az erdősítésre legtöbb helyen makkvetéssel került sor. Ha időben sikerült a talaj-előkészítés és az időjárási körülmények is megengedték, már őszi földbe került a makk, de a tavaszi vetések is sikerrel kecsegtettek. Az átlagosnál szárazabb téli hónapok után hosszan tartó, hűvös – és sok helyütt rendkívül csapadé-

kos – tavasz fogadta az életerősen csírázó új jövevényeket. Olyannyira, hogy a Nyírség homokvidékének peremén, Mándok határában a homokbuckák és tuskósorok között hónapokig állt a belvíz. A kis tavak vízfelszíne alatt pedig az elvetett makkok várták a jobb időket. A sokáig tartó böjt után hirtelen és forrón köszöntött be a nyárba forduló tavasz. A rekkenő hőség pillanatok alatt felszárította az utolsó vízfoltokat, a perzselő napsugarak még az alsóbb homokrétegekből is kiszippantották a vizet. Az életre épphogy alkalmas, félsivatagi körülmények között a makkok sűrűn újból sanyarú időszak várt, mivel az aszályos nyár elteltével csak kora őszi jött ismét csapadék. A 2001 őszi folytatott bejárás szomorú képet mutatott. A területre pillantva a tavasszal még béka-urutyolástól hangos tavacsok helyén megszakadtak a csemetesorok és csak néhány, harcedzett gyomnövényke törekedett az ég felé. Közébe kerülve azonban biztatóbb látvány fogadott bennünket! Itt-ott néhány, alig pár hete hajtott, zsenge tölgylevélke mutatta a vetéssorok vonalát. A meghökkenítő és egyben bizalomkeltő helyzet ellenére megállapodás született a tavaszi pótlásról. Hiszen a téli hideg majd megteszi hatását és a salátalevelek a természet áldozatává lesznek. A rákövetkező 2002. év tavaszán meg is történt a pótlás. Ahova sikerült tölgyet, ahova nem, oda kőrist, szelídgesztenyét ültettek a szorgos kezek. Az októberi bejárásnál jogosan büszkélkedtek a baktai kollé-

gák. A bepótolta sorokban meglepetésre ott kapaszkodtak az előző őszi csírázott csemeték, versenyre kelve a láthatóan nagyobb méretű ültetett növényekkel. A saláta tehát erősebbnek mutatkozott, mint gondoltuk volna! Az igazi meglepetést azonban a bepótolta sorokban frissen kihajtó, néhány centis tölgyecsemeték okozták. *Közel két év elteltével ébredtek fel csipkerózsika-álmukból!* De megdöbbenésem már nem volt igazán őszi.

Előző héten ugyanis a Devecseri Erdészet nyírádi kerületében hasonló élményben volt részem. Az ott létesített kísérlet elsőéves őszi felvételezése 20-70 (90) %-os sikerességről tanúskodott az egyes parcellákban. A pár héttel később végzett októberi bejárásnál a már előbb ismertett, salátaleveles csíranövénykéik sorjázata, megkérdőjelezte és egyben jelentősen feljavítva az előzetes felvételi adatokat. A kis bonsai méretű tölgyek ott lapultak a leküzdhetetlennek tűnő siskanád és más fűféle tengerének árnyékában. Az igazi csoda ott is egy évvel később köszöntött ránk. A már egyéves, áttelelt és megerősödött tölgyecsemeték a legrosszabb parcellákban is a műszaki átvételhez elegendő 70%-os megeredést biztosították. És közöttük ott virítottak a nagy túlélők, a két év elteltével kibújó, ismerősen zsenge, sárgászöld levelecskéik, amelyek most már bizalomkeltően mosolyogtak ránk a fűtenger alól. Bízunk bennünk! – sugározták optimizmusukat felénk. Hiszen két év nem sok idő a természetnek. De annál több nekünk erdészeknek! Főleg ha oly sok munkával és várákozással telik.

Dr. Bordács Sándor

Találomra (3.)

*A télhez méltó fagyos reggelek dermesztik most, február közepén a délkeleti Dunántúlt is, ahol más években ilyenkor nem ritka a tavaszodás. Ezen a tájon ke-
restem meg az egyik legkisebb községet
jelölő térképszelvény segítségével az er-
dész szakembereket.*

– Udvar. – Mi jut eszébe róla az em-
bernek? Az erdésznek pl. elsődleges ren-
deltetés, a nyelvésznek mondás (Udvar-
ból a házba.), a délen kiutazónak útle-
vel stb., tebát erdő még véletlenül sem.

– Nem is nagyon téved, aki az utóbbi-
ak közé tartozik. A Mohácsról Eszékre ve-
zető út határtelepülése Udvar – mondja el
bevezetőül Medgyesi Gábor erdömérnök,
a Bólyi Mezőgazdasági és Kereskedelmi
Rt ágazatvezetője. – A térképen a szel-
vény bal felső sarka, néhány tíz hektárral
Udvar, a többi már Horvátország.

– Akkor befelé jövet is mondbatjuk,
hogy Udvaron át az országba.

– Igen, most is, mint ahogyan történel-
mi távlatban is fontos út volt az itteni.

– Mielőtt arról is megemlékezünk, né-
hány adattal légy szíves bemutatkozni,
bemutatni a technikus kollégákat és ezt
az érdekes tájat.

– 1966-ban végeztem az erdömérnöki
karon Sopronban. Akkoriban alakult
meg a Bólyi Á.G. erdészeti ágazata,
amelyben azóta is dolgozom. Két hason-
ló korú, tapasztalt erdésztechnikus a
munkatársam, Pataki István Lovászhe-
tényből, Ő 1965-ben végzett, Hatvani
Ferenc pedig erdőfűi, Ő 1966-ban kapta
meg az oklevelet, mindketten Sopron-
ban. Gyakorlatot is ezen a tájon szerez-
tek, Hatvani Ferenc pedig erdész édesap-
jától is sok tapasztalatot gyűjtött.

– A nem kerületfüggő irányítás miatt
kértem tőled az információt a kollégákról
is. És most néhány mondatban foglald
össze a táj, az erdők jellemzőit!

– Udvar térsége a Duna felé kialakult
tektonikai színteződés alsó lépcsőjén ta-
lálható. A Bóly felé emelkedő szinteken,
nagyobb tömbökben helyezkednek el az
összesen mintegy 2000 hektárt kitevő
résztvénytársasági erdők. A kezdeti 600
hektárból a 80-as évekre, erdőtelepíté-
sekkel 2600 hektárra nőtt az erdőterület,
ezután a tíz év előtti kárpótlások 1000
hektáros tétele, illetve azóta kivitelezett
telepítések ellentételének szaldója veze-
tett a mostani erdőtulajdonig.

– A fajták, korosztályok hogyan ala-
kultak?

– Látható, hogy meghatározó az ültet-

vényerdők aránya. Égeresek, nemes
nyárasok, akácok mellett kocsányos és
kocsánytalan tölgyesek is találhatóak a
megfelelő helyeken. A gyorsan növekvő
rotációja miatt sajátosan pezsgő a fahas-
nál, az égeresek itt, Udvar táján is most
felidősek.

– Az éger hogyan találta meg itt a
kedvező termőhelyet?

– Vagy száz évvel ezelőtt csapolták le
az elődeink Nagynyárad, Majs irányából
a lápot, azután legeltettek, rétgazdálko-
dást folytattak. A talajvíz szintje kedvező
maradt. Az 1970-es évek óta telepítettük
be égerrel a most már mintegy 150 hek-
táros területet. 60 éves vágásfordulót ter-
vezünk.

– Az erdősítés kivitelezése, az ültetési
anyag beszerzése hogyan történik?

– Jól felkészült és felszerelt vállalko-
zókkal tudjuk teljesíteni a fakitermelési
és az erdősítési feladatokat is. Az erdősít-
ési növényanyag egy részét saját cseme-
tekertben állítjuk elő. Persze, beszerzésre
is szükség van, szerencsére, a környéken
jó minőségű a kínálat.

– Az elmondottak szerint az erdősíté-
sek nálatok kifejezetten érzékenyek a
vadkárra. Szükséges-e, és hogyan oldjá-
tok meg a védelmet?

– A védelem elengedhetetlen és ná-
lunk a legjobban bevált módja a kerítés.
Ezt folyamatosan alkalmazzuk.

– És mely vadfajok él-
nek azon a vidéken, ho-
gyan gazdálkodtok ve-
lük?

– A gímszarvas, az őz-
és a vaddisznó-állomány
jelentősebb. Tavaly óta
külön irányítással folyik a
gazdálkodás az üzemi va-
dászterületen. A kapcsola-
tunk nyilván folyama-
tos. A vadásztatásban a
vendégvadásztatás a fő
hasznosítási forma.

– Az utóbbi időben el-
szoktunk az ilyen mér-
tékben havas telektől. Mit
tudtok most ehhez?

– Udvar térségében
most nem folyik munka.
Kissé távolabb nemes
nyárasban végeznek tar-
vágást, érdekes lehet,
hogy a felújítását fekete-
dióval tervezzük.

– Nem emeltek kifogást
ellene?

– Nem védett területen dolgozunk. A
N.P. területén – nálunk Béda védőöve-
zete, a Vizslaki körzet ilyen – más lenne
a megoldás. Kicsit ezzel a cserével is ol-
dunk a nyáras monokultúrán, valamint
különleges értéket hozó beruházás is ez
a munka.

– A sok települést érintő feladat ellátá-
sa sok utazással is jár.

– Így igaz. Szerencsére egy Níva te-
repjáró áll a rendelkezésünkre, amellyel
el tudjuk látni a teendőket.

– Néha talán nemcsak a szakma-
iakat, hanem mondjuk érdeklődők kala-
uzolását is, pld. Sátorhelyre?

– Ez ritka program. Mi itt élünk egy
történelemíró vidéken, naponta felidőző-
dik a tanult, tanított múlt. Másutt más van
hasonló helyzetben. Talán egymástól is
tanulhatunk.

– Győzelmeiről is, sok, meghatározó
vereség mellett. Mobács az egyik nemzeti
tragédiánk szimbóluma (a nébány héttel
utána a Pilisben történt kis-Mobácsról
Brodarics István kortárs főpap írásából
tudhatunk – a szerk.). Utána 160 évvel
Budán diadalmaskodott a magyar
összefogás.

– Jelentőségében olyan kis-Buda le-
hetett a nem közismert nagyharsányi üt-
köz, ahol a magyar győzelem a Duna-
Dráva vidék felszabadítását jelentette.

– Köszönöm a történelmet is idéző be-
szélgetést. Sok kis napi győzelmet és jó
egészséget kívánok!

Apatóczy István

A természetes felújítás szabályozási feltételei

A sorozat első témája a természetes erdőfelújítás szervezeti korlátainak tárgyalása után sort kell keríteni arra a kérdésre is, hogy az erdészeti szabályozás hogyan járul hozzá a természetes felújítás gyakorlatban történő szélesebb körű alkalmazásához.

Az erdőfelújításokkal kapcsolatos szabályozás kiemelkedően fontos eleme a gyakorlat kedvező irányú befolyásolásának. Az ágazati irányítás ezzel az eszközzel nyilváníthatja ki leginkább szakmai elvárásait, ezzel gyorsíthatja a kedvező irányú folyamatokat, és ellensúlyozhatja azokat a rövid távú gazdasági érdekeket, amelyek a természetes felújítás ellenében hatnak.

Az erdősítések nyilvántartási rendszere (E-lapok elszámolási rendszere) első sorban a tarvágásos mesterséges felújítást tudja követni könnyen és a valóságnak megfelelően. A meglévő szabályozáshoz olyan nyilvántartás készült, amely a különböző határidőknek, a kifizetett támogatásoknak a nyomkövetését oldja meg első sorban. A fokozatos felújítások a valóságban a tarvágásnál jóval bonyolultabbak, és az adott erdőrészleten belül évről évre sok változás történhet.

Előfordulhat, hogy egyes részletekben van egy éppen befejezett, egy folyamatban lévő végvágott, és egy állomány alatti terület is. A különböző években részvégvágott területek szintén külön célállományként történő nyilvántartása nehézkessé teszi a foltokban megjelenő újlata nem egyszerre és nem egyenletesen végrehajtott fokozatos felújítások elszámolását, mivel a végvágott részterületeket különböző célállománysorban kell leírni, ha különböző évben kerültek letermelésre. A szerkezetátalakításkor az idős állományban lévő sarj eredetű vagy a termőhelynek nem megfelelő fafajú állományrész átalakítása esetén az elszámolást külön célállománysorral kell levezetni az E-lapon.

Az erdőtörvény és a természet védelméről szóló törvény is korlátozza a véghasználatok területi kiterjedését, illetve közvetlenül vagy közvetett módon támogatják azokat a természetközeli erdőgazdálkodási módszereket, amelyek az egykorú állományok szerkezetét több kisebb-nagyobb, különböző korú csoportokra

bontják. *A fentiekből következik, hogy az erdőrészletek eddig megszokottabb állandósága az elkövetkező évtizedekben gyorsuló mértékben csökkenni fog.*

A fenti problémára egyszerű válasz adható, hogy az erdőrészleteket bontsuk meg, amely megoldás lehet egy olyan erdőgazdálkodási egységnél, ahol a természetes felújítás csak néhány részletben folyik. Azonban, ahol az erdőfelújításban a fokozatos felújítógáz aránya magasabb, például 50-70%, ott a nyilvántartás jóval bonyolultabb.

Az erdőleírás és erdőtervezés hazai gyakorlata is az egykorú erdőalak leírására alkalmas igazán. Sokkal kevésbé felel meg a vegyeskorú állományok leírására és előírásaiak megtervezésére. Erre a problémára szintén választ jelenthet az erdőrészletek megbontása.

Személy szerint mind az erdősítések nyilvántartása, mind az erdőtervezés esetén szerencsésebbnek, a gyakorlat részére üdvösebbnek tartanám az erdőrészletek állományrészekre bontását. Így megmaradhatna az erdőterületek régi, jól megszokott beosztása. Ellenkező esetben a változtatások miatt nehéz lesz felderíteni az egyes állományrészek előéletét, és a rendkívül értékes, sok munkával összegyűjtött adattári információk pontossága, (felhasználhatósága szakmai és ökonómiai értékelésekre, utókalkulációkra) az adott terület vonatkozásában csökkenni fog. Az erdőgazdálkodásban fontos, hogy a területek beosztása egyszerre szolgálja és támogassa az állományok előéletének felderíthetőségét, és a modern, természetközeli erdőgazdálkodási módszerek alkalmazását. Tehát legyen egy olyan beosztás, amely viszonylag állandó (tag, erdőrészlet), ellenben azon belül legyen olyan beosztás is (állományrészek), amely lehetőséget ad a rugalmasságra. *Egyébként a természetközeli gazdálkodási módszerek szélesebb körű elterjedése valószínűleg magával hozza ezt a fejlesztési igényt, de igaz ez fordítva is, a természetközeli erdőgazdálkodás elterjedését megkönnyítené a rugalmasabb, finomabb állományrészenkénti erdőleírás és tervezés.*

A természetes felújítás és más természetközeli erdőgazdálkodási módszerek alkalmazásának további alapvető fel-

tétele a megfelelő részletességű, szintvonalas térképek használata. *A hagyományos ernyős felújítógázok esetében a tízezres, más egyenlően bontáson alapuló felújítógázoknál és a szálalógázoknál az ötezres szintvonalas térképet tartom a munkák egyik nélkülözhetetlen támogató eszközének.* A terepen történő tájékozódás alapját jelentő szintvonalas, nagyobb méretarányú (ötezres, tízezres) térképek hiánya megnehezíti a gazdálkodó feladatát. Találtam egy nagyon idevágó idézetet, amelynek megállapítását külön kiemeli az, hogy a szóban forgó könyv eredeti német nyelvű kiadása 1952-ben történt:

„A 3.sz térképen kívül (1:100 000), amelyen már rajta vannak a szintvonalak, az 1. (1:5000) és 2.sz. (1:25000) térképeket minden körülmények között el kell látni szintvonalal, mivel a terep alakulása nagyon jelentős, sok esetben erdőművelés szempontjából a mértékadó terepmhelyi tényező. Teljesen érthetetlen, hogy sok nagy intézmény a mai napig is lemond a terepalakulatok ábrázolásáról.” Hermann Krutzsch: Erdők megújítása (fordította dr. Madas László)

A természetes felújítás és a természetközeli erdőgazdálkodási módszerek támogatásának talán legfontosabb eszköze a jól eltalált támogatási rendszer. Minél mélyebbek a különbségek például a normatív támogatásoknál a természetes mag eredetű felújítások javára, annál inkább olvad a rövid távú érdekek gazdasági fontossága, amelyek persze hosszútávon negatív következményeket akkumulálnak. A természetközeli erdőgazdálkodási módszerekre (pl. szálalógázásra) történő átállás hosszú távon ható döntés, mindenképpen bizonyos mértékű lemondást jelent, türelmet kíván a gazdálkodótól. Ennek a folyamatnak a segítése, támogatása megsokszorozza a pozitív hozzáállást tanúsító gazdálkodók eltökéltségét.

A természetes felújítás és annak továbbfejlesztését jelentő természetközeli erdőgazdálkodási módok elterjedése tehát nemcsak a gazdálkodók szándékain múlik, jelentős (gyorsító vagy lassító) szerepük van ebben a gazdálkodás alapfeltételeit jelentő szabályozási rendszereknek és más támogató eszközöknek.

Csőpányi Péter

Komlóska – Tölgyesbérc Erdőszövetkezet

A Zempléni-hegység egyik kismencedéjében helyezkedik el Magyarország egyetlen ruszin nemzetiségű községe, az írtásföldön létesült Komlóska. A község életében mindig meghatározó szerepe volt az erdőnek, területének 67%-a ma is erdő, amiből 257 hektáron a Tölgyesbérc Erdőszövetkezet gazdálkodik.

A Millecentenárium keretében, 1996-ban ünnepelte a község fennállásának 600 éves évfordulóját. Ekkor kezdte működését az erdőszövetkezet, ekkor nyitották meg a természetvédelmi és erdészeti értékeket bemutató Telértanösvényt. Az önkormányzat, a görög katolikus egyházközség, a Magyarországi Ruszinok Szervezete és az erdőszövetkezet támogatásával 1998-ban megalakult a Komlóskaért Alapítvány, 1999-ben felhívították a tájbázat.

Mindezek hatására egyre többen keresik fel Komlóska, messzi városok lakói vesznek itt házat, építenek nyaralót, így a falu életében egyre nagyobb szerepet játszik az idegenforgalom is. Erről a munkáról, a sikerekről és gondokról beszélgetünk Szabó Ferencsel, az erdőszövetkezet igazgatóságának elnökével és Köteles László polgármesterrel, aki 1994-től vezeti a községet.

– A szövetkezet erdeje ma 257 hektár, vagyis 450 hold. 1953–54-ben Erdőhorvátiban voltam erdészvezető és emlékezem szerint akkor a volt úrbéresek és a juttatott erdőbirtokosság területe meghaladta a 800 holdat. Hova lett 400 hold erdő?

– Származásánál fogva a község népe mindig kötődött az erdőhöz. Szerény keresetükből is erdőt vásároltak, de az elmúlt 50 év politikai torzulásai és merev intézkedései elvették az erdő jelentős részét.

Komlóska mindig népes, de szegény falu volt. A statisztika szerint 1869-ben már 723 lakosa volt, de az úrbéri elkülönítéskor csak 20 1/2 úrbéri telket állapítottak meg, így az 1877. évi egyezség alapján 138 kat. hold erdőt és 77 hold fás legelőt kaptak. A szomszédos főúri birtokokon végzett nagy fakitermelések szerény keresetéből 195 holdat vásároltak báró Waldbott Frigyesről, 209 holdat pedig Windischgrätz hercegtől,

nagy részt letermelt állapotban. Az FM engedélyével erdőből bővítették a legelőt, így az 1936-ban készített üzemterv szerint 403,5 kat. hold erdő volt a Komlóscai Volt Úrbéres Erdőbirtokossági Társulat tulajdonában.

1941-ben a 964 lakosból 206 napszamos volt, de csak 650 hold volt a gyenge szántóként nyilvántartott terület. A nagy fakitermelések megszűntek, alig volt munka, így 1945-ben, a földreform keretében 1000 hold erdőt igényelt a falu a Waldbott-birtokból. „Még a vonat tetején is mentünk az erdő után” – emlékeztek az öregek.

Az erdő kimérése elhúzódott és 1946-ban a szlovák–magyar lakosságcsere során a szlovák kitelepítési biztosok lakást, földet, munkát ígértek az általuk szlováknak minősített komlóscai ruszinoknak. Az agitáció hatására többen jelentkeztek kitelepülésre, ezért az 1947-es választásokra készülve a Magyar Kommunista Párt erdőt ígért – „az erdő a dolgozó népé” –, de csak azoknak, akik az MKP-ra szavaznak és nem jelentkeztek kitelepülésre. Komlóska népe az MKP-ra szavazott, de csak 390 hold erdőt kaptak, így 1947/48-ban 64 család kitelepült Szlovákiába.

A torzult falusi politika következtében 1951-ben a közbirtokossági erdőket is állami kezelésbe vették, erdészvezetőként ezért kínlódtál a gallyfa kiadással.

1957-ben visszakaptuk az erdőt, de a tsz-szervezők az erdőbirtokosság 174 tagját is „beagitálták” a Pusztavár tszcs-be, majd szakszövetkezetbe. Az

erdőkről és a vadgazdaságról szóló 1961. évi VII. törvény alapján rendezték a tulajdonviszonyokat, a szövetkezeti községekben, így Komlóska is megszüntették a közbirtokosságokat. Az erdőterület-rendezés során 380 holdra – 220 hektár – csökkent a község erdőterülete, mert a korábbi használati illetőség, a jog helyett a szövetkezeti tagság lett a tulajdonjog meghatározója.

A tagság ma is úgy érzi, hogy a rendezés a falu kárára történt. Erdei munka híján sokan elmentek az iparba segédmunkásnak vagy a borkombináthoz szőlőt művelni. Ezek nem léptek be a tszcsébe, így használati illetőségüket holdanként 80 forintért megváltották, és az állam vette át a kitelepültek arányrészét is.

Súlyosbította a helyzetet, hogy az erdőterület-rendezeit úgy kellett végrehajtani, hogy minden érdekelt szervezet „azonos értékű csereerdőt (érdekeltség) kapjon”. A Waldbott-birtokból kapott 390 hold erdőhöz tartozott az 1934-ben a Barlang-dűlőben ültetett 141 hold lucfenyves is. Ezt első osztályúnak minősítették, és ezért kétszer annyit számítottak be az államnak a közbirtokosság nagyrészt sarj tölgyeséből.

Így vesztette el Komlóska 406 hold erdejét! A történelem soha nem méri egyénileg az igazságot, általánosít és kivételez.

– Miért erdőszövetkezetet alakítottatok?

– A sorozatos összevonások során a Pusztavár Szakszövetkezetet az erdőhorvát Rákóczi Szakszövetkezethez, majd azt a tolcsvai Békeharcos tsz-hez csatolták. 1992-ben még nem történt meg a földhivatali átvezetés, a Békeharcos tsz-t felszámolták, így rendezetlen volt a részaránytulajdon is.

Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar

felvételt hirdet

Erdő- és Kárérték-számítási Tanfolyamra.

Erdőmérnököknek 120 óra, faipari-, kertész- és környezetmérnököknek, valamint egyéb felsőfokú végzettségű, egyúttal erdészeti középfokú végzettséggel rendelkezőknek 180 óra.

Az tanfolyam ütemezése:

2003. április-június, 2, illetve 4 hét oktatás + önálló feladat.

Részvételi díj:

erdőmérnököknek 120 ezer Ft, egyéb végzettségűeknek 180 ezer Ft.

Felvilágosítás: dr. Héjj Botond, 99/518-192, hejjb@emk.nyme.hu

Jelentkezés: 9400 Sopron, Bajcsy Zs. u. 4., fax 99/329-911,

uzemtan@emk.nyme.hu.

Határidő: 2003. március 31.

A természetben összefüggő erdők 8 földrészletből áll és ma 186 személy osztatlan, közös tulajdonában van. A kis arányrészek miatt azokat megosztani nem lehet, ezért szükséges az erdőtulajdonosok együttműködése, a társult erdőgazdálkodás. A rendezetlen földtulajdon-viszonyok miatt többen azt javasolták, hogy az erdő gyors visszaszerzése érdekében erdőszövetkezetet alakítsunk, mert a szövetkezetből szövetkezetbe való erdőmentés könnyebb lesz. Megkötöttük a haszonbérleti szerződéseket, de nem lett könnyebb. Még ma is jönnek örökösök, keresik az erdejüket és ennek rendezése még a bíróságon is alig lehetséges.

– *Miért a Tölgyesbérc nevet választottatok?*

– Erdők nagy része a régi iratokban is „Tölgyes Bércz”-nek nevezett részen terül el. Ez, az egykor a faluig lenyúló tölgyerdő adta az épületfát és a sertéshizláláshoz nélkülözhetetlen makkot. A hegy alsó részét a 18–19. században kiirtották szántónak, de neve ma is Svi-nerka.

– *Milyen adatokkal jellemezzhetjük a szövetkezet erdőállományait?*

– Alapvetően meghatározza erdőgazdálkodásunkat, hogy a terület 85%-a a Zempléni Tájvédelmi Körzethez tartozik. Itt az erdő elsődleges rendeltetése a természetvédelem, így természetközeli erdőgazdálkodást kell folytatnunk. Az elegyarány: kocsánytalan tölgy 45%, bükk és gyertyán 20-20%, fenyők 13%.

A korábbi évtizedek tölgy- és fenyőpusztulása következtében kedvezőtlen a kormegosztás. Az állományok 46%-a 81 éven felüli, 48%-a 1–30 éves és csak 16 ha 31–80 éves erdőnk van. Nincs tehát középkorú erdőnk, a károsított sarjtölgyesek vágáskorát pedig nem emelhetjük a végtelenségig. Ezt mérlegeltük az 1997-től érvényes erdőterv készítésé-

nél is, amikor az Erdészeti Szolgálat és a Bükk Nemzeti Park szakemberei egyetértésben meghatározták a 30 éven belül vágásérett erdőrészek életkészségét, amivel gazdálkodhatunk.

– *A védelmi rendeltetésből következik, hogy többcélú erdőgazdálkodást kell folytatni.*

– A Békeharcos tsz felszámolása elhúzódott, az erdővel nem törődtek, így a megalakulás után évekig a gazdátlan-ság következményeinek, a hátraléknak a felszámolása volt a feladatunk. Mára átadtunk 21 ha befejezett erdőfelújítást és az elmúlt évek makktermése révén a 46 ha folyamatos erdőfelújítás 70%-a természetes újjal, 100% eredménnyel.

Az alapítvány, a tanösvény, a ruszin tájház révén részt veszünk a közcélú feladatok ellátásban és az erdészeti közjóléti fejlesztésekben. Az illetékes szervek támogatásával befoglaltunk és elődeinkre emlékezve 2002. július 19-én felavattunk két forrást a Barlang hegyoldalon. A *Bisztika-forrás* Bisztika Géza erdőmérnöknek állít emléket, aki Waldbott báró erdőgondnoka volt és 1933/34-ben irányította a barlangi termelést és erdősítést is. Az *Erdész-forrás* azokra emlékeztet, akik ápolták, nevelték, védtek a komlóscai erdőket.

– *Az OEE Közjóléti Szakosztályának 2002. őszi rendezvényén érintettük a szövetkezet erdejét is. Az Erdész-forrási pihenőnél elismeréssel szemléltük a rendezett környezetet, a szakszerűen ápolt fiatalosokat.*

– A befejezett erdőfelújítások szakszerű ápolását régen megtanultuk és Waldbott báró sokat adott az erdőesztétikára is. Védtek az öreg fákat, a traszírozott utakat, a fenyvesek nyiladékait vörösfenyővel szegélyezték. Az 1930-as években egyes nyiladékok szélére vadgesztenyét ültettek, aminek termését a vad szedte fel. A szűkárosított

lucfenyő kitermelésekor a vörösfenyőt és a vadgesztenyét meghagytuk, a nyiladékokat kitisztítottuk és kaszáljuk.

Üde látvány tavasszal a nyiladékon virágzó, fajgazdag lágy szárú növényzet, a terebélyes, virágzó vadgesztenye, ősszel az aranysárga vörösfenyő és nyír lombzata. A források mellett meghagyott öreg bükkök pedig árnyékot adnak a padokon megpihenő turistáknak is.

– *Ferikém! Téged az erdő szeretete és az erdészhibátás mellett régi emlékek is kötnek e helyhez.*

– A komlóscai fiúgyereket 14 éves korában már kisegítőnek vitte az apja a fakitermelő munkába. Én azonban jóval korábban, vízholdó gyerekként keztem erdészeti pályafutásomat. Igen sok kanna vizet cipeltem fel az erdősítőknek azokból a forrásokból, amiket most szakszerűen befoglaltunk.

1944 tavaszán a tölgyesbérci cserkéregtermeléstől vittek engem is a csendőrok Miskolcra, az erdőigazgatóság pincéjébe, mert néhány filléres bérvitánk volt, de a hadiüzemnek nyilvánított fakitermelésnél ezt szabotázsnek tekintették.

Több évtizedet dolgoztam kerületvezetőként, az elsők között végeztem el levelező úton a szegedi technikumot és az erdőbényei szakszövetkezet elnökeként is a szakszerű erdőgazdálkodásért dolgoztam. Nyugdíjasként a község bizalma emelt ebbe a beosztásba, vallom; mi is tudunk eredményesen gazdálkodni, olyan erdőket nevelni, mint elődeink tettek.

– *1999-ben jelent meg a Telér-tanösvény kirándulásvezető füzet. Gratulálok a szakszerű, színvonalas kiadványhoz.*

– A polgármesteri hivatal irányításával 1996-ra építettük ki a 9 km hosszú természetvédelmi és erdészeti tanösvényt, amelynek 13 állomásán mutatjuk be Komlóska és környékének nevezetességeit, természeti értékeit. A szakszerűség egy ökológus kollektívának köszönhető és a füzet Kiss Gábor szerkesztésében jelent meg.

A túra északi részén geológiai ritkaságokat; kalcit és hidrokvartciz teléreket, jégkori sziklaformákat, a felhagyott bentonitbánya, a Béke-altáró egykori létesítményeit tekinthetik meg a látogatók.

Déli irányban, a Hollós-tetőre vezető erdei út bevágási részsíjében kialakított talajszelvény a területre jellemző agyagbemosódásos barna erdőtalajt, a 8. állomás egy extrazonális bükkös részletet szemléltet. A hárs, kőris, juhar törmeléklejtő-erdő után, a déli oldal melegkedvelő növénytársulásaiban, majd egy évszázadokon át kaszált, de a kö-

Kevesebb fa kivágását engedélyezik Kárpátalján

Beregszász. Az idén Kárpátalja erdeiben 514 ezer köbméter fa vágható ki hatósági engedéllyel, ez ezerhektáryi területnek felel meg. Kárpátalján évről évre csökken a vágási terület. Tíz éve még 1,2 millió köbméter fa kitermelését engedélyezték. Az idén először nem közvetlenül a vállalatok kapják a vágási engedélyeket, hanem a 17 állami erdőgazdaság. A fakitermelésről szóló szerződések pályáztatásakor elsősorban azt vették figyelembe, hogy a fakitermelő alvállalkozók milyen béreket ígértek a dolgozóknak, és mennyire pontosan utalják ki a fizetést, van-e adósságuk, és mennyire kíméletesen bánnak a környezettel. A pályázatra 140 vállalat jelentkezett, közülük 36 kapott vágási engedélyt, valamennyien kárpátaljai bejegyzésűek.

zelmúltban felhagyott és most foko-
atosan beerdősülő rét, ma még gazdag
flórájában gyönyörködhetünk.

– Az erdőtürsulások szakszerű be-
mutatása közben kimaradtak a Pusztavá-
ron kialakított megállóhelyek.

– A Pusztavár elnevezés a 14. sz. ele-
jén épített, rövid életű, belsőtoronyos ne-
mesi kővár – a Solymos vára – romos ál-
lapotára utal. A várrom feltárását a sá-
rospataki Rákóczi Múzeum régészei vé-
gezték el. Mi kitisztítottuk a romokat
borító sűrű növényzetet, így most fen-
séges panorámában gyönyörködhe-
tünk a 426 m magas hegycsúcsról.

A füzet rövidebb-hosszabb gyalogtú-
rákat is ajánl a kirándulóknak, így a jel-
zett turistautakon sokan keresik fel a
Fekete-kutat, a Zsidó-rét növényritkasá-
gait, a Potács-völgyet, a darnói pre-
montrei apátság romjait, a Szarka-kutat.
Mindkét forrásnál az erdészet által ki-
épített pihenőhely is várja a turistákat.

– Potácsvölgy a hamuzsír termelésé-
re utal. Hogyan kapcsolódik ez Kom-
lóskaéhoz?

– Komlóska az egykori regéci urada-
lomhoz tartozott, így története össze-
kapcsolódik a Rákóczi birtokok sorsá-
val. A 19. sz. végéig Komlóska 6700
hold erdejéhez tartozott még Eszkála,
Maklány, Hangyás térsége is és az újhu-
tai Határ-völgy volt Komlóska és Regéc
határa. Az 1758 és 1849 között Újhután
működő üveghuta nagyrészt komlóscai
erdőkből kapta az alapanyagot, amit a
komlóscai „fejszés emberek”, a favá-
gással szolgáló jobbágyság termeltek ki
és égettek hamuvá. Ennek emlékét ör-
zik ma is a Pasika, Spalenica helynevek,
ami égetést jelent.

A Bretzenheim uradalom bécsi ex-
portra is termelt hamuzsírt, ezért 1849-
től Komlóska közelében is működött
egy potásház, bizonyára a mai Potács-
völgyben. A Zsidó-rét szénája már a 19.
század elején is „az Erdőmester s egyéb
Erdei Tisztek” járandósága volt, és azt az
erdőn dolgozó komlóscaiak kaszálták
az egyéb erdei rétekekkel együtt. Az első
katonai felmérés szerint Komlóska
„magas hegyek, egészen sűrű erdők,

rossz hegyi utak” vannak. Ilyen körü-
lmények között kellett megtermelni és
hazaszállítani a jászág téli eleségét. Ta-
lán ennek emlékét őrzi a régi pecséten a
kétökrös szénásszekér, ami a község új
címerének ma is egyik motívuma.

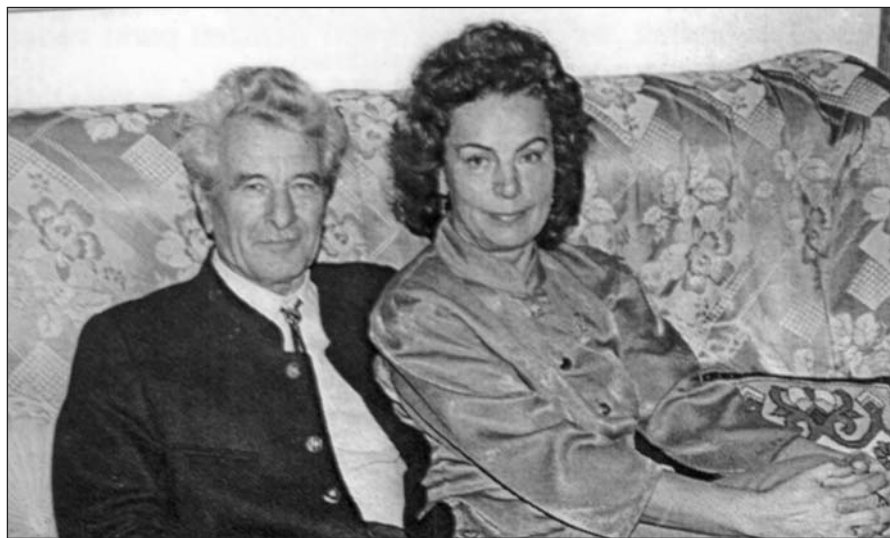
– Felsorolni is nehéz, hogy legalább
14 szervezet támogatta nagyszerű
munkátokat és ők is osztoznak sikerei-
tekben. Bebizonyítottatok, hogy közös
erővel és akarattal milyen sok és szép
eredményt lehet elérni. Gratulálok és
köszönöm a beszélgetést!

– Mi is köszönjük és várjuk újabb segí-
tőnket, mert nálunk a vidékfejlesztés er-
dőtelepítést, a természetszerű erdőgaz-
dálkodás fejlesztését jelenti. Azt, hogy
unokáinknak újra „egészen sűrű” tölgy-
erdeje legyen az egykori nadrágszíj-par-
cellákon, a felhagyott legelőn, réten.

Az első segítő már itt van, mert az
Erdészeti Szolgálat a község kérésére
fejlesztési tervet készít az erdő többcélú
hasznosítására és az erdőterületek bő-
vítésére.

Járasi Lőrinc

Kedves Gyula Bátyám!

Schneider Ferenc mindenben segítő feleségével

Legelső sorban őszinte tisztelettel sok-
sok erőt, egészséget, további eredmé-
nyekben igen gazdag, boldog 2003 -as
új esztendőt kívánok. Újév napján
örömmel hallgattam a rádióban adott
interjúdban az ismertetődet a nagy
múltú, óriási értéket képező erdészeti
könyvtár megmentéséről a sok bányá-
tott körülmény között, amiért méltán
az egész ország erdésztársadalma bá-
lával tartozik neked. Sok évtizedes,
gyümölcsöző tevékenységed mellett mel-

tán érdemessé váltál arra, hogy az er-
désztársadalom kiemelkedő, nevezetes
– mellszobros – tagjaként tartsanak
számom az erdésztörténelem palettá-
ján, amikor sokak nevében enged-
d meg, hogy én is szívből gratuláljak.

Jó érzéssel töltött el az elmúlt év nya-
rán hogy közel fél évszázad után talál-
kozhattunk Baján az OEE vándorgyűlé-
sén, amikor sikertült pár szót váltanunk.

Nem felejttem el önzetlen segítségé-
det, melynek alapján 1952–1955-ig az

akkori , Erdészeti Főigazgatóság Káldy
József vezette Erdőfejlesztési Osztályra
kerültem, bár azóta nem találkoztunk,
annak ellenére sokszor gondolkodom Rád.

Hát bizony én is már 80 éves vagyok,
szűkebb területen ugyan, de a lehetősé-
gekhez mérten igyekszem erdészeti pá-
lyaifutásom során tenni a magyar erdő-
kért, a természeti környezetért...

...Kedves Gyula Bátyám! Szívből kí-
vánom, hogy még sokáig irányítsd az
általad megmentett Könyvtárt, sok –
sok egészséggel.

Őszinte barátsággal és tisztelettel:

Schneider Ferenc

♦ ♦ ♦

Eddig a levél, melyet Schneider Fe-
renc erdőmérnök, Balatonfüred város
Díszpolgára írt Riedl Gyula bácsinak. Az
örömteli egymásrataláláson túl jólesően
feltételezhetjük, hogy bizonyára számta-
lan kollégánk van az országban, vagy
világszerte, akik – mint Schneider Fe-
renc – a lehetőségeikkel élve a megszo-
kottnál többet tettek le az erdészet asz-
talára, és mégis csak szűkebb környeze-
tüknek van tudomása róla. Végtelenül
megható, hogy a feladó az Egyesületbe
való felvételét közlő levélpapírról írta ki
Gyula bácsi címét, ami megegyezik régi
székházunk címével. Csak reményked-
hetünk, hogy néhány év múlva,
ugyanezen címre írt levél már nem fog
visszamenni azzal a postai megjegyzés-
sel, hogy „A címzett ismeretlen”.

Az Erdészeti Múzeum 2002-es évéről

Az Erdészeti Múzeum 2002-ben sikeres évet zárt.

A NYME Erdőmérnöki Karának új dékáni vezetése megértve és átértékelve a múzeum gondjait és tarthatatlan helyzetét, az év közepétől kezdve, eddig még soha nem tapasztalt támogatásban részesítette azt. *Felújította* az emeleti nagytermet a kapcsolódó helyiségekkel együtt, új vizesblokkot alakíttatott ki és új berendezéssel tette alkalmassá konferenciák, szakmai összejövetelek és társas együttlét céljára. *Rendbe tette* az apartmanokat, valamint 2 irodát.

A Múzeum személyi állományát 1 fő tudományos segédmunkatárs (Vámos Krisztina erdőmérnök), 1 fő gondnok (Makkai Zoltán) és 1 fő teremőr alkalmazásával erősítette meg.

A tárgyévben sikerült befejezni a Fotótár tematizálását, az új munkatársak bevonásával pedig – a pályázati pénzekből berendezett könyvtárszobát és bemutató raktárat – a könyvtári és tárgyi állományt megnyugtatóan és szakszerűen elhelyezni. Ez a munka teljesen még nem fejeződött be, ugyanis a régi kollégium alagsorában tárolt anyagunk elköltöztetésével egyben leltárellenőrzést is végzünk és a szükséges tárgykezelési és karbantartási munkákat is (tisztítás, konzerválás, pótlás stb.) ellátjuk.

Örömmel jelentem, hogy a kölcsön-anyagon kívül, a *Múzeum teljes letéti állománya a Templom utcai épületben van!*

2002 decemberében a Machatsek Gyula emlékszoba teljes anyagát átadtuk a Baross utcában avatott egyetemi kollégiummunkának, amely a mártírhálalt halt erdőmérnök hallgató nevét vette fel.

Szorgalmasan gyűjtöttünk 2002-ben is. Éves gyarapodásunk – adományozás, csere és vásárlás útján került birtokunkba – anyagát hiánytalanul bevételeztük és leltároztuk.

Állománynövekedésünk: 990 db fénykép, 448 db negatív, 5 db műsoros videokazetta, 5 db CD-rom, 464 db okés kézirat, 202 db meghívó, 43 db térkép, 103 db rajz, 424 db aprónyomtatvány, 311 db könyv, 10 db jegyzet, 67 db periodika, 184 db különlenyomat és 150 db tárgy (agrár- és ipartörténeti, numizmatikai, képző- és iparművészeti).

Köszönet mindazoknak, akik ebben a gyűjtőmunkában segítségünkre voltak, nevezetesen:

Andrésiné dr. Ambrus Ildikó (Ásotthalom), Aninger Sándor (Sopron), Bársony László (Tatabánya), dr. Bencze La-

jos (Sopron), dr. Berdár Béla (Budapest), Bodó Fábrián Éva (Budapest), Bogdán Vendel (Pamuk), Cseke Bence (Budapest), Csobánci Erzsébet (Budapest), Detrich Miklós (Kaposvár), dr. Fűbrerné dr. Nagy Györgyi (Sopron), dr. Gerencsér Kinga (Sopron), dr. Gidai Erzsébet (Budapest), Greguss László Géza (Győr), Halász Gábor (Gödöllő), Hábel György (Budapest), Hibbey Alpár (Visegrád), Horváth Endre (Sopron), dr. Járasi Lőrinc (Miskolc), dr. Ignác Magdolna (Budapest), Kanász István (Dunaújváros), Lukács Tamás (Miskolc), Makkai Zoltán (Sopron), Matyikó Tibor (Szentdomonkos), Németh Mária (Maglód), Nyári László (Bakonytamási), Ormos Balázs (Sopron), Peresztegi Nagy István (Sopron), Petró Dávid (Sopron), Petróczki Dénes (Miskolc), Piller József (Pápa), Raffel Judit (Sopron), dr. Rácz József (Sopron), dr. Rácz Józsefné dr. (Sopron), Roskovenszky István (Tatabánya), dr. Rumpf János (Sopron), dr. Rumpfné Hencsel Mária (Sopron), Savanyú Istvánné (Sopron), Sági Éva (Sopron), Sági Pálné (Sopron), Schneider Ede Géza (Sátoraljaújhely), Sebestyén Ádám (Miskolc), Seres Erzsébet (Ajka), Szemán Attila (Sopron), dr. Takács Tamás (Sopron), Tarjáni Antal (Tatabánya), dr. Turbuly Éva (Sopron), Vass Béla (Pécs), Vámos Krisztina (Szombathely), Zsiger Attila (Göd);

Castanea Alapítvány (Sopron), Debrecen város Polgármesteri Hivatala, Dunaújvárosi Főiskolai Kar, ERTI (Budapest), Gemenc Rt. (Baja), Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár (Sopron), Központi Bányászati Múzeum (Sopron), Millenniumi Vadászati Bizottság (Budapest), NKÖM (Budapest), NME hallgatói (Miskolc), NYME: EK, FMK, KGTK, FFFK egyes hivatalai, tanszékei és évfolyamai, Selmeci Társasága, évfolyam-találkozók résztvevői (Sopron, Székesfehérvár), OEE (Budapest), Öntödei Múzeum (Budapest), Postai és Távközlési Múzeum Alapítvány (Budapest), TOURINFORM (Budapest).

Terveinket az időszakos kiállítások terén sem tudtuk volna megvalósítani, ha nem kapunk *anyagi támogatást* hozzá. Hálásan gondolunk az alább felsoroltakra, akik meghallgatva kérésünket, a jó ügy mellé álltak.

FVM Erdészeti Hivatala (Budapest), Pilisi Parkerdő Rt. (Visegrád), UTILIS Kft. (Visegrád), NYÍRERDŐ Rt. (Nyír-

egyháza), DALERD Rt. (Szeged), Mecseki Erdészeti Rt. (Pécs), SEFAG Rt. (Kaposvár), Soproni Városszépítő Egyesület, Gefferth István erdőmérnök (Ausztrália).

Dologi támogatásban részesítettek minket a Brau Union Hungária Sörgyárak Rt. (Sopron), Gellért Zoltán (Sopron) és Rimóczi András erdőmérnök (Sopron). Nekik is köszönet.

Munkánk iránt érdeklődők az alábbi időszakos kiállításokban gyönyörködhettek:

– átfutó-I. 13. Pintér Éva grafikus-festőművész kiállítása.

A festménykiállítást sokan tekintették meg.

– I. 16–II. 16. XX. század erdészete Somogyban.

Az elegáns, fényképekkel illusztrált szakkiállítást sok szakember, de szakmán kívüli látogató is megtisztelte érdeklődésével.

– II. 18-tól Pántl László erdőmérnök festménykiállításának megnyitására került sor a Múzeum emeleti konferenciatermében, ahol azóta is látogatható a kiállítás, mely egyben a helyiség dekorációját jelenti a kölcsönképekkel.

– II. 19–III. 17. Matyikó Tibor: *Barátom a természet* című kiállítását tekinthették meg az érdeklődők.

– III. 21–V. 7. *Diákbagyományaink: Firmák* című saját időszakos kiállításunk várta a látogatókat, mely kiállítás főként a hallgatóság és a szaktársak tetszését nyerte meg, szép emlékeket idézve bennük.

– V. 11–VI. 2. *Városaink az ezredfordulón* címmel a Soproni Fotóklub által meghirdetett országos pályázat anyagából mutattunk be válogatást a nagyszámú érdeklődőnek.

– VI. 5–30. *Asztalok, székek és ... a 18. és a 19. századból* címen mutattuk be Horváth István műgyűjtő tulajdonát képező értékes és érdekes bútorokat. Sokan voltak kíváncsiak a zömmel soproni asztalosok által készített gyönyörű bútorokra.

– VI. 5–VII. 2. Zsiger Attila *iparművész és Csepeli István népi iparművész-fafaragó kiállítására* került sor. A látogatók sok érdekességet találhattak a kiállításon.

– VII. 4–30. Greguss László Géza *erdőmérnök csodálatos természetfotói* varázsolták el a nagyszámú érdeklődőt.

– VIII. 1–IX. 1. X. Országos vadászati, balásztati és természetvédelmi képzőművészeti kiállítás volt látható. A megrendezett tárlaton 30 művész bemutatkozására nyílt lehetőség. Sokan nézték meg a változatos anyagból történt összeállítást.

– IX. 5–XI. 10. *Diákbagyományaink: Diákhumor* címmel nyitottuk meg saját összeállítású nagysikerű kiállításunkat. A tervezettnél 1 héttel hosszabban tartottuk nyitva a nagy érdeklődésre való tekintettel.

– XI. 12–XII. 3. Muray Műhely: *Négyszemközt a természettel* című be-

mutakozó kiállítására került sor. 25 alkotó munkáit tártuk a nagyszámú érdeklődő elé.

– XII. 10-től *Fajáték kiállítás* megrendezésére került sor, mely az öt éve oktató Fajátékgyártás című fakultatív tantárgy hallgatóinak ötletes, változatos munkáit mutatja be a nagyszámú látogatónak.

Mind állandó kiállításunkat, mind az időszakosakat *egész évben*, igaz, hogy szűkített időben (ez a téli időszakban napi 3 órát, nyáron napi 5 órát jelent), de sikerült *nyitva* tartanunk.

Bár kiállításaink nyitvatartási ideje rövid, a szaktársakat munkaidőben természetesen fogadjuk, és szívesen bemutatjuk az itt folyó munkát.

Tárlatainkat *2002-ben 10 469-en* tekintették meg, és a vendégkönyvek tanúsága szerint látogatóink elégedettek voltak a látottakkal.

2003-ban is tervezzük több időszakos kiállítás megrendezését, de gyakoriságuk a szponzori támogatástól függ, ugyanis a megemelkedett nyomdai és postai költségek megnehezítik munkánkat. Elképzeléseink szerint lesz grafikai, csontfaragó, fafaragó, fotó, festmény, képeslap és karikatúra kiállítás, de be kívánjuk mutatni Múzeumunk pohár- és korszógyűjteményét, valamint az „Erdész nők készítettek” című tárlatot is, amennyiben a kolléganők küldenek kellő mennyiségű, saját készítésű anyagot. Ezúton is szeretném támogatásukat kérni, és azt, hogy augusztus közepéig juttassák el Múzeumunkba a kiállításra szánt dolgoikat!

Az Erdészeti Lapok valamennyi Olvasójának kívánunk minden szépet és jót, és szeretettel várjuk megtisztelő látogatásukat!

Dr. Ráczné dr. Schneider Ildikó
múzeumigazgató

Értékmentés – a vadászati képzőművészet küldetése

November hó 22-én a Bács-Kiskun megyei Csátalján a Gilián Kastélyban került megrendezésre az I. Országos Vadászati Képzőművészeti Konferencia. A tanácskozás célja és feladata volt, hogy meghatározza a természetábrázoló s ezen belül a vadászati képzőművészet helyét és szerepét a vadászati kultúra és hagyományok ápolásában, népszerűsítésében.

A Konferencián több vitaindító előadás hangzott el. *Békés Sándor*, a VKE Kulturális Tanácsának elnöke hangsúlyozta, a vadászati kultúra egy szakma kultúrája, amelynek összetevői azonosak az egyetemes kultúra összetevőivel. Fontosak a tárgyi és a szellemi, tehát a szakmai tudáson alapuló értékek, amelyhez kapcsolódnak annak a hagyományai, a szokások, a rituálék, vagyis az erkölcsi összetevők. A művészetek, s így a képzőművészetek pénzben ki nem fe-

jezhető értéke a lényeg felismerésében és megragadásában való jártasság s a közvetítés képessége. Öröndetes, hogy a vadászattal kapcsolatos festmények, kispasztikák, egyéb berendezési tárgyak újból részesei a vadászias lakáskultúrának. Békés Sándor hangsúlyozta, hogy a természetábrázoló és a vadászathoz kapcsolható magyarországi képzőművészet – különösképpen a festészet – soha nem látott színvonalra emelkedett. Sohasem volt ilyen tömeges az alkotók érdeklődése, művek sokaságával való jelentkezése ezen a különösnek nevezhető tematikai területen. S célját és küldetését ezzel eléri, amely nem más, mint értékmentés.

Dr. Ignác Magdolna, a Négyszemközt a Természettel című képzőművészeti album szerkesztője történelmi visszatekintés keretében elemezte a mai kortárs természeti és vadászati képzőművészet képviselőit, akik az albumban bemutatkoztak. Előadásában hangsúlyozta, hogy azokban az időszakokban, amikor a kultúra, s ezen belül a vadászati kultúra és hagyományok ápolása történelmi tradíció volt, a képzőművészek szerepe kiemelkedő volt. S így van ez ma is. Az a tény, hogy az alkotók és alkotások száma az elmúlt évtizedben hihetetlenül megnövekedett, jelzi, hogy a vadászati kultú-

rához tartozó értékekre a nagyközönség részéről igény jelentkezik. Az előadásban hangsúlyt kapott a vadászati képzőművészet mecenatúrájának, valamint az album kiadójának a vadászati és képzőművészeti év keretében szervezett kilenc kiállításának értékelése. A kiállítássorozatból kiemelkedő jelentőségű volt a gödi Nemeskéri Kúriában megrendezett első kiállítás, amelyen egy időben 69 alkotó mutatkozhatott be. *Urbán Ágnes* művészettörténész előadásában a vadászat és a természetábrázolás évezredes történelmi hagyományait mutatta be. Hangsúlyozta – az illusztrációk bemutatásával egy időben –, hogy a több ezer éves képzőművészeti kultúrában a történelmi koroknak mint háttérnek igen nagy szerepe volt az alkotások megszületésében. Elmondta, hogy a természeti értékeket, továbbá a vadászati tevékenység ábrázolását a kortárs képzőművészetben kevésbé ismeri el. Azonban vannak olyan jelek, mint a természetvédelem, az élővilág védelme, amely az embereket egyre inkább fogékonnyá teszi az e témában született alkotások értékeinek felismerésére és elismerésére.

Muray Róbert festőművész a naturális festészet és festők helyzetének értékelése során részletesen szólt azon mecénásokról, akiknek segítségével az alkotói

munka kiteljesedhet, illetve az alkotók népszerűsítése történik. Kiemelten említette ezen szerepében a Gemenci Rt., illetve a pamuki Muray Műhely mint alkotótelepek jelentőségét, valamint a vadászújságok népszerűsítő szerepét. *Har-mat Attila* csontmetsző művész az iparművészek helyzetét értékelte. Elmondta, sokkal nehezebb helyzetben vannak, hiszen az általuk készített műalkotások bemutatása, kiállítási lehetősége korlátozottabb, mint a festőké. Ezért egyelőre a hazai megjelenésük nehezebb, amelyre az elkövetkező időszakban megoldást kell találni.

A hozzászólók pozitívan értékelték a vadászati és természeti képzőművészet év keretében megrendezett kiállításokat, az album megjelenését, a két szaklap segítségét abban, hogy az eddig kevésbé ismerteket is bemutatták, az alkotótáborok adta lehetőségeket, valamint a semmivel nem helyettesíthető baráti kapcsolatok kialakulását.

A konferencia Zárónyilatkozatot fogadott el, amelynek főbb elemei: A természeti, vadászati képzőművészetek értékmentő szerepe és feladata kiemelkedő a vadászati kultúra, a természeti értékek megismerése és hagyományok ápolásában. A mecenatúra során, a pályázati rendszerekben kapjanak nagyobb támogatást az országos kiállítások szervezői, képzőművészeti katalógusok, albumok, valamint a vadászati szaklapokban évente rendszeresen egy alkalommal megjelenő képzőművészeti mellékletek. A jelenlévők szükségesnek tartják azt, hogy a Vadászati képzőművészeti konferencia rendszeresen kerüljön megrendezésre. Szükséges továbbá, hogy a képzőművészeknek a vadászati kultúra és hagyományok ápolása érdekében tett értékmentő tevékenységét az érdekképviseltek, illetve az állami szervek az általuk alapított díjak odaítélésakor ismerjék el.

Dr. Ignác Magdolna

Közlemény

Az OEE Szeniorok Tanácsa ez évi soros ülését 2002. november 27-én Budapesten a Fő u. 68. sz. alatti helyiségében tartotta. Az ülésen jelen volt a tagság 80%-a.

– A tervezett napirend keretében előadást tartott *Holdampf Gyula*, az FVM Erdészeti Hivatal elnökhelyettese, „Az erdészeti politika időszerű kérdései az EU-csatlakozással kapcsolatban” címen, amelynek szemléletes megvilágítása igen hasznos, új ismereteket nyújtott a jelenlévők számára.

Az EU fejlődési folyamatának és célkitűzéseinek ismertetése során elhangzott gondolatok rámutattak azokra az új szempontokra, amelyek meghatározzák a várható „korszakot”. A vázolt új feltételek a szakma fejlődési irányát egyrészt behatárolják, másrészt, ha az azokban „foglalt” lehetőségeket korán/időben felismerjük, azok célszerűbben hasznosíthatók:

- Általánosan megállapítható, hogy az EU tagállamaiban a termelés intenzifikálásával ma már a túltermelési szakaszba léptünk. Ennek az iránynak a módosítására az intenzivitás visszafogása került megfogalmazásra. Ilyen irányban hat az új támogatási stratégia, amelynek célja átvezetni a gazdaságokat a vidékfejlesztés lehetőségeinek hasznosítása felé. E vonatkozásban áthelyezik a preferálás/támogatás súlypontját a termékről a természetes személyre, illetve a tájegységi fejlődés tényezőire, amelyben az erdősítés/fásítás fedezeti feltételei is túlsúlyosak.

- Az erdészetet illetően megállapítható, hogy a 15 államnak eddig csak közös erdészeti stratégiája volt, ill. van, amelynek általános szakmai, jogi stb. irányelvei léteznek. Az új statisztikai rendszer és a támogatási alapok meghatározóan az agráriumhoz kötötten alakultak ki: az úgynevezett első pilléres a termeléshez, a piachoz – vagyis a mennyiséghez –, illetve a második vidékfejlesztési – öko-szociális – pillérhez köthető támogatásokra. Ezekre a csatlakozó országok a „felkészültségük arányában” pályázhatnak. A hazai döntéshozatali és az ügyintézési rendszert ennek figyelembevételével kell átalakítani. A források jelentősebb bővítéséhez új utakat nyithat a második pilléres források feltételeinek minél korábbi megismerése, tudatosítása mint a lehetőségek jobb hasznosítása.

- Erdészeti szempontból pályázható alapokra elsősorban a magán- és közösségi tulajdonú jogalanyok számíthatnak.

2003 A pacsirták védelmének éve

Ebben az évben a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a pacsirták védelmére kívánja felhívni a figyelmet. Magyarországon négy fajuk rendszeresen költ, további két fajuk, a havasi fülespacsirta és a kalandrapacsirta elvétve megfigyelhető ritka fajok.

A leggyakoribb, legismertebb faj a mezei pacsirta. Március elején érkezik meg a Földközi-tenger mellékéről. Ettől kezdve gyönyörködhetünk énekében a réteken, mezőkön. A búbos pacsirta vonzódik az emberi környezethez. Gyakran figyelhetjük meg utak, vasutak mentén. Egyre nagyobb számban telepszik meg a városi lakótelepeken, illetve bevásárlóközpontok autóparkolóiban. Rendszeresen költ a lapos tetejű épületek tetején. Állandó madarunk, amely havas teleken behúzódik a településekre.

A legkisebb méretű pacsirtánk a sziki pacsirta, amely egyben a legritkább is. Ezért nyilvánították fokozottan védettnek. Hazai állományát 8–10 párra becsülik a szakemberek. A hortobágyi pusztákon, valamint az Alföld mezőgazdasági területein költ.

Kevésbé ismert faj, az erdei pacsirta is, amely vonzódik az erdős területekhez. Az erdőfelújítások, erdei vágásterületek, fás legelők költőmadara. A zárt erdőket kerüli. A mezei pacsirtához hasonló mesterdálnok. Messzire csengő kellemes fuvalaszerű énekében visszatevő motívumként ismétli dallamos „lu-lu-lu” trilláit. Általában egy fa hegyéről kiindulva, a magasban énekel.

A pacsirták valamennyi faja védett. Az erdei pacsirta kivételével réteken, mezőkön, mezőgazdasági területeken költenek. Az egyik legnagyobb veszélyt az élőhelyeik átalakítása jelenti. A pacsirtákat, de különösen a mezei pacsirtát Dél-Európában rendszeresen befogják, illetve vadásszák étkezési célokra. Ez a tevékenység az európai, így a hazai állományokat is jelentősen veszélyezteti. Az elmúlt évek során a szomszédos országokban is megjelentek a madárpusztítók. Hazánkat elsősorban tranzit országgként használják. Időnként a médiában bukkan fel egy-egy megdöbbentést keltő hír több száz, esetleg több ezer elpusztult madárról beszámolóval.

Andrési Pál

A cca. 18 jellegű szakmai prioritás feltételeihez alkalmazkodva ajánlatos azokat figyelemmel kísérni. Az ilyen körbe tartozó céltartományokra irányuló pályázatok feltételeit kell megismerni és előkészíteni.

A téma kapcsán kérdésekkel és véleményekkel a következők emelték a szakmai információcsere értékét: *dr. Szász T., dr. Erdős L., Pechtol I., Halász A., Varga B.*

A következő napirendként az előző ülésünkön kezdeményezett, „hagyományozható tanulságok” témakörben *dr. Madas László* első alkalommal mintaértékűen formázott módon osztotta meg velünk „Hagyományozható gondolatait”. Az élményszerű és igen érdekfeszítően közölt életút-válogatás bensőséges formálja a közösség szellemi atmoszféráját. Nehéz kiragadni azokat a tapasztalattal igazolt megállapításokat, „közmondássá” nemesült gondolatokat, amelyek mindannyiunkat gazdagabbá tettek. Ezekből következzen néhány gondolat:

– Az életben nagy ajándék a meleg családi otthon. – A sport átsegít sok nehézségen és erősíti a küzdeni tudás képességét, amihez a katonaság is hozzájárult. – A régi barátságokat ápolni kötelesség. – Fogsági tapasztalataiból kiemelhető, hogy aki feladta, az meghalt. – Beigazolódott a korszak azon irányzata, amely úgy tömöríthető, hogy „Fiatal szakemberek, ki a termelésből” – Hallottuk Áprily Lajos költővel történt beszélgetése hogyan járult az „ígéretes fákra” alapított, újszerű erdőművelési módszer, jelzős fogalom lényegének a „kifejezéséhez”, „megszületéséhez”. – Az erdészeti kérdéseket fő mellett lehet és kell megoldani. – Ez a generáció gyakorlati formálta és átélte azt az erdészeti, technológiai nagy átalakulást (fakitermelési forradalmat), amely a gyalufogas fűrésztől vezetett a különböző fűrészgép és szállító-, illetve rakodóeszköz stb. alkalmazásáig. Az erdő több oldalú használatához új utakat választott; a „parkerdő” fogalmától, annak szolgáltatásai megszervezéséig, új fatermékek „kitalálásától” a fahasznosítás módjainak megválasztásáig stb. Nagy kár, hogy a magyar középhegység honos fafajú erdősége nem tudja eltartani magát!

A tagság igen sikeresnek minősítette *dr. Madas László* kollegánk által az így megformált „Szellemi hagyatékolást”. Az újszerű tájékoztatóért tagságunk elismerő köszönetét fejezte ki, megerősítve, hogy a kezdeményezés folytatása kívánatos, egyelőre önkéntes jelentkezéssel.

Az egyéb bejelentésekre kevés időt hagytak az igen hasznos napirendek, amelyek gyorsan mulasztották ülésünk idejét. A tagság azonban így is állást foglalt az elnök előterjesztésében *Lutonszky Zoltántól érkezett javaslatról*. A javaslat célja kezdeményezni azon nagy tekintélyű professzoraink mellszobrának a Soproni Egyetem botanikus kertjében történő felállítását, akik a már „megörökítettekhez” hasonló példaértéket képviselnek. A javaslatot megvitató véleménycsere eredménye a következő állásfoglalásban összegezhető: amely arra irányult a Seniorok Tanácsa tárgyalja meg és nyilvánítson véleményét.

• *A Seniorok Tanácsa az előterjesztéssel egyetért. Kezdeményezi Stasney Albert, Lámfalussy Sándor és Vági István mellszobrának, a megnevezés sorrendjében történő felállítását a Soproni Egyetem botanikus kertjében.* A szobor készítésének és járulékos feladatainak szervezését javasolja az Egyesület következő

évi munkaprogramjába beiktatni. A javaslat a következőkkel kiegészítve kerüljön az OEE Elnöksége elé.

• *A Seniorok Tanácsa – Lutonszky Z. közreműködésében – vállalja a szobrok művészi megmintázásának és feltételeinek szervezését.*

• *Az (O.E.) Egyesület vezetése vállalja fel a terv megvalósítási feltételeinek a megszervezését. Nevezetesen az Egyesület vezetésével a botanikus kerti felállítás hozzájárulásának, engedélyeztetésének az intézését, valamint a megmintázott szobor kiöntési, alapzat-elkészítési és felállítási munkálatai költségeinek a biztosítását.*

Közös feladat a nevezettek minél jobb arckép fotójának „keresése”, fogadása, amelyre ezúton is felhívással élünk a tagság felé.

Az ülést az elnök a következő évi program vázlatos ismertetése után beárta.

Dr. S. Nagy László
elnök

Búcsú Varga Józseftől

Tisztelt Jóska Bátyám!

Az Észak-Magyarországi Erdőgazdasági Részvénytársaság nevében búcsúzom Varga József erdőmérnöktől, nyugalmazott vezérigazgató-helyettestől.

Halálod híre utáni pillanatban időutazásként megéltem mindazt, ami összekapcsolt, ami közös volt bennünk.

Sopronban kezdődött, a sport volt, ami összekapcsolt. Mindketten az Alföldről indultunk, és itt maradtunk Észak-Magyarországon.

Negyvenkét évi ismeretség köt össze, melynek eseménye jelen búcsúztatóban el nem mondható, csak néhány személyes jellegű kapcsolat.

Azon szerencsésnek mondhatom magam, aki beosztott munkatársad és több esetben megkezdett munkád folytatója lehettem.

A Műszaki Erdészeti szervezésében, majd összevonás után a LÁEV üzemvezetőjeként gazdaságunk összetett feladatainak irányítását láttad el. Tevékenységi körödbe tartozott a javító és karbantartó műhely, gépüzem, magas- és mélyépítés, valamint a vasútüzem. Az üzemre háruló összetett feladatokat az állam és a gazdaság elvárásainak megfelelően megoldottad, az üzem fejlődött, gyarapodott.

Elméleti és szakmai felkészültséged itt teljesedett ki, mely jól hasznosult a Lillafüredi Erdészeti fakitermelési munkamódszerek folyamat gépesítésénél.

Mindig határozott, következetes és célratörő voltál. Az igaz ügyért, „kiskun” következetességgel küzdöttél.

Magad és munkatársaid részére a mércét mindig magasra emelted.

Az Erdőgazdaság központjába történt át-

helyezéssel következetes irányításod mellett az erdőgazdaság eredménye folyamatosan javult.

Kilencszer kaptál a Vállalat Kiváló Dolgozója, két alkalommal az Erdészeti Kiváló Dolgozója miniszteri kitüntetést és 1986-ban a Munka Érdemrend Bronz fokozatát.

Jó szervezőképességed és személyes példamutatásod eredményeként gyarapodott Miskolc város (parkosítások, gyermekváros, gyerekkörház). Segítetted a sportot, a DVTK labdarúgó szakosztályát és a Magyar Honvédelmi Sportszövetséget.

Hirtelen halálod mindenkit megdöbbentett, de megmaradnak az általad megépített feltáróutak, épületek, erdőgazdasági létesítmények a bükk és zempléni erdőkben.

Érzéseinket Dsida Jenő Vonaton éjjel című versének részletével tudom kifejezni.

„Hallgatag éj van, s utazom,
köröttem asszony, férfi, leány-
Élet-vonatom ritmusa gördül,
kemény kereken zokogón zördül,
és lázas szemű, idegen arcom
halovány,
halvány,
halvány.

Hallgatag éj van, s utazom,
s szürke hegyekből koszorú
nyúlik a felhős, árnyas egekbe
komoran, busan ránk-fenyegetve,
s odakünt minden elmaradó fa
szomorú,
szomorú,
szomorú.”

Nyugodj békében!

Korek Károly

Országos Erdészeti Egyesület

ORSZÁGOS
ERDÉSZ-FAIPAROS-VADÁSZ-TERMÉSZETVÉDŐ
CSALÁDI EST ÉS BÁL
SOPRON, 2003. február 1.

Fotó: Ormos Balázs

Új károsító az akácon a gyapottok-bagolylepke (*Helicoverpa armigera* Hübner, 1808)

Idén, 2002 augusztus 27-én Bugacról Kovács János erdész (bugaci fénycsapdakezelőnk) telefonált, hogy az akácot valamilyen zöld színű bagolylepke rágja, ezzel egy időben dr. Tóth Józsefhez is érkeztek riasztások Kecelről, Terézhalomról. A terepen megállapítottuk, hogy az akácon a gyapottok-bagolylepke (*Helicoverpa armigera* Hübner, 1808) hernyói táplálkoztak.

A gyapottok-bagolylepke (*Helicoverpa armigera* Hübner 1808 Lep., Noctuidae) 10 évvel ezelőtt inváziószerűen öntötte el az országot és szinte kivétel nélkül minden mezőgazdasági kultúrnövény generatív részén megtalálták. Az 1980-as évek második felétől a gyapottok-bagolylepke a mezőgazdaságban súlyos károkat okozott a hazai kukorica, paprika paradicsom, zöldbab stb. ültetvényeken. Számos cikk jelent meg a faj életmódjával, szezonálisával és károsításával kapcsolatban (pl. Szeőke és mtsai, Szabóky, Szentkirályi).

A hozzánk Dél-Európából érkező vándorlepkefajról több összefoglaló mű jelent meg. Erdészeti vonatkozásával eddig nem foglalkoztak, mivel ez a polifág faj erdészeti kultúrában nem okozott kárt.

Anyag és módszer

A gyapottok-bagolylepke szezonálisának elemzésére felhasználtuk a 25 erdészeti fénycsapda fogási adatait 1962-2002 között, valamint az életmódjára vonatkozó irodalmi adatokat, továbbá saját megfigyeléseinket.

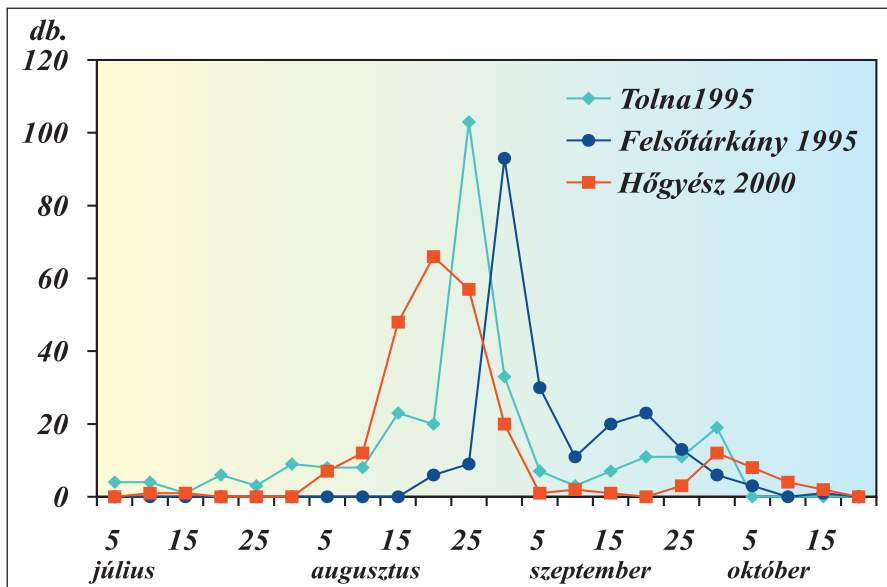
Eredmények és megvitatásuk

A gyapottok-bagolylepke dél-európai elterjedésű vándor faj. Magyarországon 15 évvel ezelőtt még viszonylag ritkának számított, az erdészeti fénycsapdák 1986-ig mindössze 4 példányt fogtak. A fajt 1986 óta fogják rendszeresen a fénycsapdáink (elsősorban az ország déli részén működők, pl. Tompa).

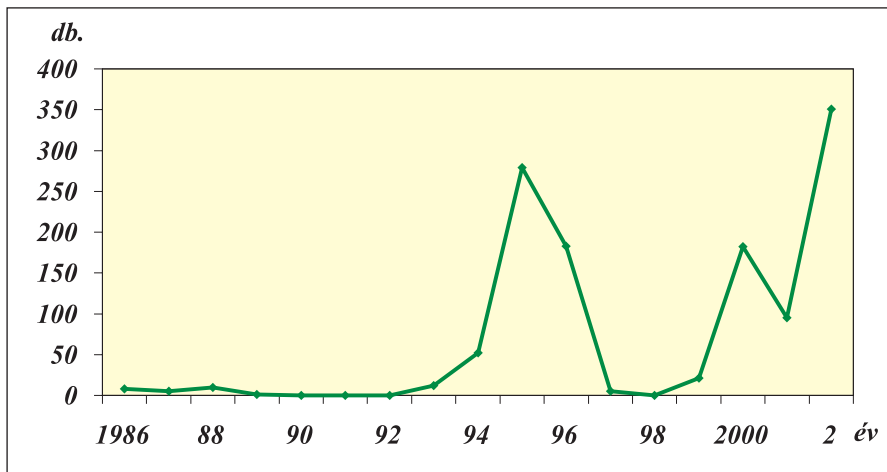
Camprag (1971,1994) szerint az imágók Dél-Európában május közepétől szeptember végéig rajzanak, 2-4 generációja van a mediterrán térségben. Olaszország, Dalmácia, Hercegovina és Makedónia térségében 2 nemzedék, Al-

bánia, Görögország térségében 3 nemzedéke fejlődik ki. Egy nemzedék kifejlődése 25-40 nap. Erősen polifág, minden növényt fogyaszt. Pedgley (1986) adatai szerint a generációk egy júniusi kifejezettebb és egy augusztusi elmosódottabb csúccsal rendelkeznek. A mediterrán országokban is jellemző egy augusztus-szeptemberi erősebb rajzás. A fénycsapdák alapján azt is megállapította, hogy az áprilisban fogott példányok nagy távolságokból, Délkelet-Afrikából vagy Szaud-Arábiából repültek oda.

A gyapottok-bagolylepke vándor, hozzánk a fénycsapda adatok szerint legkorábban május első felében érkezik (nagyobb egyedszámban csak azok a fénycsapdák fogják, amelyek közelében mezőgazdasági területek vannak). A vándorlás valószínűleg egész évben tart. Az imágók szürkületkor virágokon *Lycium*, *Petunia* stb. táplálkoznak. Egy nemzedék hozzátétőlegesen 40 nap alatt fejlődik ki. Nálunk valószínűleg két nemzedéke van egy június-júliusi, és egy augusztusi (lásd 1. ábra). A hernyó a talajban bábozódik, és nálunk nem telet át. Enyhe teleken nem kizárt az áttelelése, de erre vonatkozóan nincs megbízható megfigyelés. A nálunk kifejlődő első generáció júliusban jelenik meg, egyes években augusztusra annyira felszaporod-

1. ábra Gyapottok bagolylepke (*Helicoverpa armigera*) rajzása 1995-ben a felsőtárkányi, tolnai és hőgyései fénycsapdák alapján

2. ábra A gyapottok-bagolylepke (*Helicoverpa armigera*) populációdinamikája a tolnai fénycsapda fogásai alapján

dik, hogy komoly kártételével lehet találkozni immár az erdészetben is.

Kártétele az akáccon: A bugaci terepszemlén megfigyeltük a hernyó táplálkozását. Elsősorban egyéves kb. 1 m magas akáccsemetéken végzett komoly rágást, de az idősebb 2-3 éves 2-4 m magas fácskák tetején is találkoztunk a kártételükkel (a hernyókkal is), de ott már nem okozott jelentős veszteséget. Az egyéves akácok hajtásait teljesen lerágták, felületesen szemlélve vadkának vélhettük. A hajtások alapos szemügyre vételével meggyőződhattunk hogy a fiatal hajtásba a hernyó először oldalról belerágott, majd karéjzva kirágta, úgy, hogy nem rágta át teljesen, a hajtás fordított alakúan letört és egy ideig még ott maradt a fácskán az elfonnyadt levelekkel. A fák összes hajtását hasonlóképpen rágta le. A leveleket karéjosan rágva fogyasztotta. A hernyókat az akác melletti fiatal szürkenyáron és nemes nyáron is megtaláltuk, előbbinek a leveleibe lyukakat rágott, utóbbinak leveleit karéjosan fogyasztotta. E két utóbbi fafajon különösebb kárt nem okoztak. A faj polifág voltát mutatja, hogy az erdőrészt szélén a gyom-

szegélyben a parlagfüvet és a betyárkórót is intenzíven rágta a hernyók.

A hernyók a talajban bábozódnak az akáccsemeték tövétől nem messze kb. félméteres sugarú körön belül. A bábok mint már említettük, hazánkban nem telnek át, de a jövőben az enyhe telek esetén megtörténhet.

Bugacon kívül további akác-kártételről kaptunk hírt: Kecel, Terézhalom, Solt, Cegléd, Tatárszentgyörgy, Harkakötöny térségéből, s így szinte az egész Duna-Tisza közén gondot okozott. Déli faj lévén szinte természetes, hogy az ország legmelegebb, legszárazabb területein tud a legnagyobb mértékben elszaporodni, hiszen ide érkeznek legkorábban a vándorló lepkék.

Következtetések

Kártételével továbbra is foglalkozni kell. A szélsőségesen száraz, meleg években nagyobb mértékű károsításra számítani kell! Vándorlepke lévén populációdinamikája nem ismert pontosan. A fokozott vándorlási hajlamának kiváltó oka részben ismeretlen, részben a déli területek

növényzetének elszáradásával magyarázható (a mediterráneumban májusban még nem száradt ki a növényzet). 15-20 évvel ezelőtt májusi berepülése ismeretlen volt, a nyár második felében is csak 1-1 példány került a fénycsapdádba. Kártételére először július hónapban lehet számítani, erős kártétele augusztus végétől várható. Kártétele erdészeteknél inkább csemetekertekben és egy- esetleg kétéves akáctelegekben fordulhat elő, a faj elsősorban a lágyszárúakat valamint a gyeperes cserjeszintben élő növényzetet virágát, termését fogyasztja.

Bugaci tapasztalataink azt mutatják, hogy a csemeték sorközeiben annak rendje és módja szerint teljes talajművelést végeztek, a környéken a lágyszárú növényzet nyáron kiszáradt, a közelben mezőgazdasági termesztés nincs, és így a hernyóknak már csak az akác maradt táplálékul.

Irodalom

Camprag, D. (1971): Zastita kukuruza. Zaduzna Kniiga, Beograd

Camprag, D. (1994): Integralna Zastita kukuruza od Stetocina. Stambarija Feljton, Novi Sad

Pedgley, D.E. (1986): Windborne migrati 467-470. on in thr Middle East by the moth *Heliothis armigera* (Lepidoptera Noctuidae). Ecol. Entomol., 11

Szeőke K., Molnár F., Gyulai P. és Szilágyi K. (1995): A gyapottok-bagolylepke 1994. évi előfordulása és kártétele Magyarországon. Növényvédelem, 31: 249-259.

Szabóky Cs., Szentkirályi F. (1995): A gyapottok-bagolylepke (*Helicoverpa armigera* Hübner 1808) szezonális az erdészeti fénycsapdák gyűjtései alapján. Növényvédelem, 31: 267-274.

A lapot Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az

» **OBSERVER** «

OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.

1084 Budapest, Auróra u. 11.
Tel.: 303-4738

rendszeresen szemlézi

OEE Titkárság

tel.: 201-6293, Fax: 212-7518

e-mail: oee@mtesz.hu

Internet cím: www.oee.hu